

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

ROUVA, VAROKAA KYNNYSTÄ!

Naisten kokemuksia matalan kynnyksen
kohtaamispaikkojen palveluista.

Autio, Toni

2011 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

ROUVA, VAROKAA KYNNYSTÄ!
Naisten kokemuksia matalan kynnyksen
kohtaamispaikkojen palveluista.

Toni Autio
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2011

Toni Autio

ROUVA, VAROKAA KYNNYSTÄ! Naisten kokemuksia matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen palveluista.

Vuosi 2011 Sivumäärä 63

Matalan kynnyksen palvelujen tulisi olla periaatteiltaan palveluja, joihin kaikilla olisi yksinkertaista hakeutua. Sukupuoli kuitenkin määrittää eri tasoilla palveluihin liittyviä toiveita ja tarpeita. Toimintaa kehittävien tulisi tiedostaa, millaisia reunaehtoja sukupuoli voi toimintaan hakeutumiseen asettaa. Tässä opinnäytetyössä kerättiin mielipiteitä suoraan toimintaan osallistuneilta sekä toiminnan parissa työskenteleviltä.

Tutkimustehtävänä oli selvittää, millaisena naiset kokevat toiminnan matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa. Tutkimustavoitteen saavuttamiseksi oli syytä paneutua lisäksi siihen, mistä naiset saavat tietoa kyseisestä toiminnasta, minkälaiset tekijät vaikuttavat toimintaan osallistumiseen sekä kuinka sukupuoli määrittää itse toimintaa. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa suoraan matalan kynnyksen toiminnan parissa työskenteleville ja toimintaa kehittäville, jotta toimintaa olisi mahdollista kehittää asiakas- ja yksilölähtöisempään suuntaan.

Opinnäytetyön yhteistyökumppaneina toimi neljä erilaista helsinkiläistä Kumppanina kentällä -ohjelmaan kuulunutta matalan kynnyksen toimintaa ja palvelua tarjoavaa päiväkeskusta. Kohtaamispaikat olivat Kumppanuustalo Hanna, Kumppanuustalo Horisontti, Vailla Vakinaista Asuntoa ry:n ylläpitämä kohtaamispaikka sekä Helsingin Elokolo. Vaikka tarjottu toiminta oli kirjavaa, kaikkia yhteistyökumppaneita yhdisti matalan kynnyksen toimintaperiaate.

Tutkimuksen perusjoukko koostui 16 haastateltavasta, joiden joukossa oli viisi palkattua työntekijää, kolme tukityöllistettyä sekä yhteensä kahdeksan kohtaamispaikan kävijää ja vapaaehtoistyöntekijää. Opinnäytetyö on laadullinen ja aineisto kerättiin avointen haastattelujen avulla. Aineiston kattavuuden kannalta oli hyödyllistä tarkastella aihepiiriä niin työntekijä- kuin kävijänäkökulmasta.

Haastattelujen perusteella selkeimmiksi teemoiksi nousivat "kynnyskysymykset" eli palvelujen tavoitettavuus ja palveluihin hakeutumisen yksinkertaisuus. Keskeisenä tutkimustuloksena oli, että matalan kynnyksen toimintaan hakeutumiseen liittyy usein paljon yksilökohtaisia pelkoja ja haasteita. Toimintaa ei kuitenkaan tahdottu eriyttää erikseen miehille ja naisille, vaan varsinaiseksi kehittämisen kohteeksi nousi kynnyksen madaltaminen toiminnan pariin hakeutumisessa.

Asiasanat: asiakaslähtöisyys, emansipaatio, matalan kynnyksen toiminta, naistyö, osallisuus, sukupuolisensitiivisyys, vertaistuki

Toni Autio

MADAM, MIND THE THRESHOLD! Women's experiences of the low-threshold services.

Year	2011	Pages	63
------	------	-------	----

In principle, low-threshold services should offer the kind of service that would be accessible for everyone in the simple way. The gender, however, determines the wishes and needs associated with the service on different levels. The instances responsible for developing the services should recognize the boundary conditions caused by the gender that may affect the participation. In this thesis, the public-opinion has been documented directly from the participants and employees involved with the low-threshold services.

The research question was to study how the female participants experience the offered low-threshold services. To reach the research objective it was also important to focus on how the women receive information about the services, what kind of factors affect the participation and how the gender itself determines the services offered. The purpose of this thesis is to provide information directly for the employees and developers involved with the services. The purpose is to be able to develop the services to as client-orientated and as individual-orientated direction as possible.

The co-partners in this thesis were four different low-threshold services offering day centers in Helsinki which used to co-operate with Kumppanina kentällä -programme. They were Kumppanuustalo Hanna, Kumppanuustalo Horisontti, the day center maintained by Vailla Vakituisia Asuntoa ry -organization and Elokolo -day center. Even though the offered services were heterogeneous the low-threshold principle was the unifying factor among all of the co-partners.

The research material consisted 16 interviewees including five paid employees, three sheltered employees and eight participants and voluntary workers in total. The research method was qualitative and open interviews were used. In terms of the data coverage it was useful to reach the both, employees' and participants', perspective.

According to the interviews the main theme that emerged was the "question of the threshold", meaning, the availability and simplicity of the services. One of the main results was that reaching the services often involved many individual fears and challenges. The interviewees also experienced that there was no need to separate the services on the basis of the gender. The actual focus of the development, however, turned out to be making the threshold lower when participating the services.

Keywords: client-orientation, emancipation, low-threshold services, work among women, participation, gender sensitivity, peer support

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Tutkimuksen taustaa	9
2.1	Hyvinvointivaltion kriisi haastaa järjestömaailman	9
2.2	Matalan kynnyksen funktioita	10
2.3	Matalan kynnyksen toiminnan ristiriitoja	11
2.4	Sukupuolisensitiivisen matalan kynnyksen työn kehittämisestä	11
2.5	Katsaus matalan kynnyksen hankkeisiin ja projekteihin Suomessa.....	12
3	Teoreettiset lähtökohdat.....	13
3.1	Matalan kynnyksen toiminta.....	13
3.1.1	Matalan kynnyksen toiminnan periaatteet.....	13
3.1.2	Matalan kynnyksen toiminnan pyrkimykset	15
3.1.3	Matalan kynnyksen kohtaamispaikat palvelujärjestelmässä	16
3.2	Lähtökohdana emansipaatio	16
3.3	Sukupuoli palvelujärjestelmässä ja sen ulkopuolella	17
3.4	Naisasiakkuuden luonne.....	19
3.4.1	Haasteita palvelujen tuottamisessa	20
3.4.2	Millainen toiminta mielletään naisille ominaiseksi?	20
4	Keskeiset käsitteet	21
4.1	Matalan kynnyksen kohtaamispaikka	21
4.2	Sukupuolisensitiivisyys	22
4.3	Osallisuuden tukeminen.....	22
5	Tutkimuskysymykset	23
6	Tutkimuksen suorittaminen.....	23
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	23
6.2	Opinnäytetyön taustayhteisöistä	24
6.3	Tutkimuskohteen ja tutkimusjoukon kuvaus	25
6.4	Tutkimusmenetelmä.....	26
6.5	Aineiston kerääminen ja kuvaus	27
6.6	Aineiston käsittely ja analyysi	28
6.7	Tutkimuksen luotettavuus	29
6.7.1	Uhkatekijöitä luotettavuudelle	30
6.7.2	Miten vältämme uhkatekijät?	30
7	Tutkimustulokset	31
7.1	Miten matalan kynnyksen kohtaamispaikat tavoittavat naiskävijät?.....	31
7.2	Kynnyskysymyksiä	33
7.2.1	Asiakkuuden stigma	34
7.2.2	Päihitteettömyys	35

7.2.3	Anonymiteetti.....	35
7.2.4	Palvelujen hinta	36
7.2.5	Velvoitteet.....	36
7.2.6	Henkilökunta ja toimitilat	37
7.3	Naiskävijän muotokuva maalaamassa	38
7.4	Mitä matalan kynnyksen kohtaamispaikat tarjoavat naiskävijälle?	39
7.5	Miten toiminta vastaa naiskävijöiden tarpeisiin?	41
7.5.1	Sukupuolisensitiivisyys periaatetasolla	42
7.5.2	Sukupuolisensitiivisyys käytännön tasolla.....	44
7.6	Summa summarum	44
8	Johtopäätökset ja pohdinta	45
8.1	Miehille, naisille, kaikille?	46
8.2	Kynnystä madaltamassa.....	47
8.3	Sukupuolisensitiivisyys matalan kynnyksen työssä	48
8.4	Matalan kynnyksen kehittäminen yöntekijänä	49
8.5	Matalan kynnyksen työn tulevaisuus	50
	Lähteet	53
	Kuviot	58
	Liitteet	59

1 Johdanto

"Jotenki sille kiva, että tääl on kaikki niinku saman arvosii, että tavallaan se sukupuoli ei niinku määrää sitä..." , kuvailee erään matalan kynnyksen kohtaamispaikan työntekijä kohtaamispaikkansa peruseriaatteita. Ellei kyse ole suoranaisesti jollekin erityisryhmälle eriytetystä toiminnasta, matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen työ on periaatteiltaan sukupuolineutraalia. Sukupuolineutraaliudella tarkoitetaan sitä, ettei toiminta lähtökohtaisesti kohdenna palvelutarjontaansa sukupuolen, sukupuoli-identiteetin tai muunkaan ominaisuuden perusteella (Lund 2008, 7). Naisten toiveet ja tarpeet niin vapaa-ajan kuin yhteisöllisyydenkin suhteen kuitenkin eroavat miesten toiveista ja tarpeista. Siinä missä byrokratia mielletään maskuliinisiksi ominaisuuksiksi yhteiskunnassa, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta pidetään feminiinisinä ominaisuuksina (Hänninen 2004, 82). Miesten ja naisten mahdolliset eriävät toiveet ja tarpeet eivät välttämättä sulje toisiaan matalan kynnyksen toiminnassa pois, mutta onko toiminnassa mahdollista huomioida samanaarvoisesti kaikki vai katoaako naisen ääni toiveineen ja tarpeineen yhdenvertaisuuden alttarille? Onko toimintaa mahdollista kehittää niin, että kävijät huomioidaan yksilöllisemmin - miehinä, naisina, kansalaisina?

Matalan kynnyksen toimintaa ja palveluja tarjotaan pääkaupunkiseudulla runsaasti ja sekä toiminta että palvelut ovat erittäin moninaisia. Matalan kynnyksen palvelujen pariin hakeutuminen ei ole aina yksinkertaista eikä niistä ole aina saatavilla asianmukaista tietoa. Palvelujen moninaisuus antaa toisaalta mahdollisuuksia, toisaalta se saattaa myös aiheuttaa "runsauden pulan". Opinnäytetyössä käytetään toiminnasta puhuttaessa jo keskusteluun vakiintunutta "matalan kynnyksen toiminnan" käsitettä, vaikka käsite itsessään jo asettaa toiminnalle oletuksen kynnyksestä. Toimintaan ja siihen osallistumiseen liitetäänkin paljon erilaisia mielikuvia, jotka saattavat vaikuttaa toimintaan hakeutumiseen. Verkostot ja vertaisuus ovat kuitenkin tarpeellisia kaikkien ihmisten kannalta ja silloin, kun tarve niille on olemassa, tulisi palvelujen olla helposti saatavilla, niiden tulisi vastata tarkoitustaan ja olla käyttäjälleen hyödyllisiä. Opinnäytetyössä otetaankin selvää, miten nämä palvelut tavoittavat kävijänsä, kuinka toimintaa toteutetaan, millaisia ovat naisten kokemukset toiminnasta ja kuinka toimintaa voisi entisestään kehittää.

Matalan kynnyksen kohtaamispaikat ovat jo itsessään otollinen maaperä opinnäytetyön aiheille. Aluksi opinnäytetyössä olikin tarkoitus keskittyä tarkastelemaan matalan kynnyksen toimintaa yleisemmin, mutta opintoihin ja opinnäytetyöprosessiin kuuluvien haastattelu- ja vierailukäyntien lomassa oli silmiinpistävää huomata, että naiskävijöitä oli matalan kynnyksen toimintaa tarjoavissa pisteissä melko vähän. Oli myös huomattavaa, että tietynlaiset toiminnot vetivät naiskävijöitä puoleensa toisia enemmän. Tästä tuli idea keskittyä tarkastelemaan juuri naiskävijöiden kokemuksia. Oli mielenkiintoista tietää, millaisia palveluja naisille tarjotaan sekä kuinka he palveluihin suhtautuvat ja niiden pariin hakeutuvat. Erityisesti halusin

saada vastauksen siihen, miksi naiskävijöitä on matalan kynnyksen toimipaikoissa suhteessa miehiä vähemmän.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun sekä viiden Helsingissä toimivan matalan kynnyksen palveluja ja toimintaa tarjoavan toimipisteen kanssa, joista myös aineisto kerättiin. Opinnäytetyön valmistelut alkoivat jo vuonna 2007 ja työ vietiin loppuun vuoden 2011 aikana. Raportissa esitellään matalan kynnyksen työn taustaa sekä tämän päivän tilaa ja tarkastellaan, millainen on sen paikka palvelujärjestelmässä. Raportissa esitellään myös kaikki opinnäytetyöhön osallistuneet taustayhteisöt. Lisäksi esitellään aiheeseen liittyvää teoreettista taustaa, toteutustapa sekä tutkimustulokset. Lopuksi pohditaan matalan kynnyksen työn kehityskohteita sekä tulevaisuuden näkymiä.

Tutkimuksen taustaa

1.1 Hyvinvointivaltion kriisi haastaa järjestömaailman

Suomalainen hyvinvointivaltio alkoi vakiinnuttaa asemiaan Suomessa varsinaisesti 1970-luvulla. Talouslaman kriisi 1990-luvulla oli ensimmäinen koetinkivi suhteellisen tuoreelle hyvinvointivaltiolle. Hyvinvointivaltiosta alettiin puhua jopa enemmän negatiiviseen kuin positiiviseen sävyyn. (Anttonen & Sipilä 2004.) Valtonen (2000, 36) kirjoittaa Suomen talouden kriisin 1990-luvulla vaikuttaneen pohjoismaisen hyvinvointimallin toimivuuteen ylläpitävästi, koska kriisin syventyessä suomalaiset joutuivat tukeutumaan tavallista enemmän sosiaalipoliittiseen malliin. Julkusen (2001) mukaan muut yhteiskunnan rakennelmat sen sijaan järkkivät kriisissä pankkisektorien romahtaessa ja suurtyöttömyyden koittaessa 1990-luvun alussa. Yhteiskunnan toimivuuden takaamiseksi kriisin loppuvaiheilla varoja jouduttiin suuntaamaan dramaattisesti erityisesti kansantalouden turvaamiseen, mikä vaikutti tuntuvasti etenkin kansalaisten tuloerojen sekä suhteellisen köyhyyden lisääntymiseen.

Osin jo unohtuneen kriisin sekä sen jälkeisten toimenpiteiden vaikutukset näkyvät tämän päivän sosiaalipoliittisessa yhteiskuntamallissa niin, että palvelut ovat alkaneet resurssien puutteesta suuntautua aiempaa enemmän järjestöjen ylläpitämälle kolmannelle sektorille sekä vapaaehtoistoimijoille (Julkunen 2000, 58 - 59). Toisaalta Nyssölän mukaan (2006, 5) yhteiskunnan kriisitilat myös vahvistavat yhteisöllisyyden tarvetta. Epäilemättä 1990-luvun yhteiskunnallisella kriisillä sekä kuluvan vuosituhanen kriisillä on väkevä merkitys sekä suomalaisen yhteiskuntajärjestelmään että järjestelmän käyttäjiin. Voimme vain odottaa, millaiset ovat uusimman, tämän vuosituhanen talouskriisin korjaustoimenpiteiden lopulliset vaikutukset yhteiskunnan järjestelmiin sekä kansalaisten tilaan. Hyvinvointivaltion on joka tapauksessa valmistauduttava myös tulevaisuuden yhteiskunnallisiin muutoksiin, Nyssölä kirjoittaa.

Vaikka Suomen perustuslain nojalla kansalaisille tulisi turvata välttämätön toimeentulo, ei ole yksiselitteistä, kenellä on siitä vastuu. Tulevaisuudessa ehkä kolmas sektori, vapaaehtoistojat ja matalan kynnyksen toiminta tavoittavat resurssiensa puitteissa kansalaisen julkista sektoria paremmin, mutta vastuu päätöksenteossa jää - ja on jäävä - julkiselle sektorille. Epävirallisten instanssien tehtäväksi jää pitää kansalainen jaloillaan, tukea tämän osallisuutta ja valaa uskoa siihen, että yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä hän voi tulla oikeudenmukaisesti kohdelluksi myös viralliselta taholta. (Kainulainen 2006, 77.) Voidaan silti pohtia, kuinka merkittävä ihmisen oma sukupuoli-identiteetti on syrjäytymisen ehkäisyn kannalta. Ovatko pakkopelastustoimet marginaalin rajamailla ainoastaan tekohengitystä yksilön tilanteeseen vai tulisiko toimet kohdistaa pintaa syvemmälle, jopa sukupuolen tasolle? Eli onko siis riittävä, että kansalainen tulee pidettyä vain jaloillaan vai tulisiko suuremmissa määrin huomioida myös ihmisen henkilökohtaiset ominaisuudet, toiveet ja tarpeet?

1.2 Matalan kynnyksen funktioita

Matalan kynnyksen toimintaa on ollut varmasti aina olemassa jossakin muodossa, esimerkiksi kaupunginosien naapurustotoimintana tai maaseudun seuratoimintana. Matalan kynnyksen päivä- ja yötoimintaa on kuitenkin selkeästi leimannut häilyvästä alusta asti tietynlainen epävirallisuus. Työtä on tehty osin vapaaehtoisvoimin. Monillakaan työntekijöillä ei ole ollut välttämättä varsinaista sosiaalialan koulutusta, ja työntekijöiden pätevyys alalle on saavutettu suureksi osaksi monialaisen työkokemuksen avulla (Julkunen 1991, 51-53). Usein sosiaalialan koulutusta ei ole pidetty kyseisessä työssä tai tehtävässä edes tärkeänä. Pienet yksityiset kahvilat ovat saaneet "matalan kynnyksen statuksen" otettuaan palveluihinsa mahdollisuuden lukea päivälehtiä ilmaiseksi tai myöhemmin myös sallittuaan esimerkiksi Internetin ilmaisen käytön. Käytännössä siis kaikkia yrityksiä tai instansseja, jotka voivat tarjota jonkinlaista osallistavaa, kohtuuhintaista tai vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa asiakkailleen, voitaisiin kutsua matalan kynnyksen kohtaamispaikoiksi (Kaakinen ym. 2003, 59-60).

Vapaaehtoisuus, niin toiminnan järjestäjien kuin siihen osallistuvienkin puolelta, luo matalan kynnyksen toimintaan tietynlaisen anarkian. Kun mikään ei ole tarkasti normitettua, kenellä on lopulta vastuu toiminnasta? Kun mitään toimintaa ei erityisesti ole kohdennettu kenellekään, kenelle toiminta on lopulta tarkoitettu? Voisi siis ymmärtää, että matalan kynnyksen toiminta on hyvinkin epämääräistä sekä tavoitteiltaan että tuloksiltaan. Vailla vakinaista asuntoa ry:n järjestösihteeri Hanna Piiraisen (2010) haastattelun perusteella tavoiteperäistä matalan kynnyksen toimintaa tekevät järjestöt ja toimijat ovat kuitenkin viime aikoina luoneet ympärilleen verkostoa ja näitä toimijoita sekä verkostoja on noteerattu ja tunnustettu myös sosiaalialan instituutioiden taholta. Matalan kynnyksen kohtaamispaikoilta odotetaan toimintakertomuksia ja missiokuvauksia, jotta toiminnan rahoitus ja toiminta itsessään pysyisivät hedelmällisinä vielä vähintäänkin rajatun ajan verran.

Kun yhteiskunnan sosiaalipoliittiset muutokset ovat pakottaneet kuntia taloudellisiin supistustoimiin, on ollut pakko alkaa toimia uudella tavalla. Kolmannen sektorin aktiivinen avustus- ja tukitoiminta on viime vuosina lisääntynyt ja tulee tulevana vuosina lisääntymään räjähdysmäisesti, kun yhteiskunnan verovarot pienenevät veronmaksajien huvetessa entisestään. Kuulevaa korvaa ei ehkä ole tarjolla enää kunnallisilla sektoreilla vanhaan malliin - ja näin kunnallisesti "epävirallinen" siirretään hitaasti, mutta varmasti valtiollisesti epäviralliseen järjestömaailmaan. Järjestösektorin ollessa epävirallinen, vastuukysymys on oleellinen, Piirainen lisää. Ihmisen vastuu omasta hyvinvoinnista ei suinkaan ole siirtynyt kuntasektorilta matalan kynnyksen toiminnan järjestäjille, vaan ihmiselle itselleen. Tämä taas toisaalta vaikuttaa siihen, että totaalisen syrjäytymisen vaara monilla marginaalissa tai syrjäytymisvaarassa elävillä ihmisillä on todellinen, varsinkin jos ja kun välineitä oman elämän hallitsemiseen ei löydy.

1.3 Matalan kynnyksen toiminnan ristiriitoja

Matalan kynnyksen toiminnan määrittely on kärsinyt epämääräisyydestä, sillä toiminta yleensä määrittelee itse itseään kävijäkunnan mukaan (Kaakinen, Törmä, Huotari & Inkeroinen 2003, 59). Tieteellisen vedenpitävää määritelmää matalan kynnyksen toiminnasta olisi tästä syystä lähes mahdotonta julkaista. Saman määritelmän alle voidaan lukea hyvinkin heterogeeninen joukko moninaisia palveluja tai toimintoja tarjoavia instansseja. Ääripäiden matalan kynnyksen toimintaa tarjoavilla esimerkeillä on tuskin juuri mitään yhteistä, vaikka ne kaikki ehkä osaltaan täyttävät ”matalan kynnyksen toiminnan kriteerit”. Epämääräisyydestä johtuen, matalan kynnyksen toiminnan kehittäminen on myös erityisen hankalaa. Koska jokaisella matalan kynnyksen toimintaa tarjoavalla instanssilla on oma missionsa, ne kaikki kehittävät toimintaa omalla tavallaan ja omaan suuntaansa. Eri matalan kynnyksen toimintaa tarjoavien kohteiden yhteistä kehitystoimintaa on lähes mahdotonta suunnitella, koska toimintaa järjestetään niin erilaisissa mittakaavoissa: osa toiminnasta on ministeriöiden tukemaa ja sitä pyritetään valtavilla henkilöstö- sekä talousresursseilla, osa taas toimii täysin ruohonjuuritason toiminnan periaatteella - lähes kahvikolehdin turvin (Piirainen 2010).

1.4 Sukupuolisensitiivisen matalan kynnyksen työn kehittämisestä

Toimenpidekeskeisyys ja byrokratia mielletään oleellisesti sosiaalityöhön kuuluviksi, mutta myös maskuliiniseksi ominaisuuksiksi. Vaikka matalan kynnyksen toiminta ei sinänsä ole välttämättä sosiaalityötä perinteisemmillään, ovat sosiaalityön tietyt osa-alueet silti siirtymässä nykyisillään kolmannelle sektorille ja myös matalan kynnyksen toimintaan. Tästä syystä myös maskuliinisten ominaisuuksien voisi kuvitella siirtyvän järjestelmästä toiseen. Naisnäkökulmaa tämä ei kuitenkaan sulje pois sosiaalityössä, kuten ei matalan kynnyksen toiminnassakaan. (Hänninen 2004, 82.) Sukupuolisensitiivisessä matalan kynnyksen toiminnassa palvelut ovat avoimia kaikille ja siihen nykyisin pyritäänkin. On olemassa kuitenkin palveluja ja toimintoja, jotka ovat erityisesti juuri miesten tai naisten suosiossa. Voidaan myös pohtia sitä, kuinka paljon sukupuoli rajoittaa osallistumista näihin toimintoihin. Voisiko se korottaa osallistumisen ja siten osallisuuden kynnystä?

Matalan kynnyksen työ haastaa asiantuntijatyön, sillä matalan kynnyksen työn asiantuntijuuden kannalta sosiaalialan koulutus ei ole välttämättömyys. Minna Kivipelto kertoo artikkelissaan (2004, 267), että sosiaalialan toiminnassa asiakkaiden osuutta ei ole tavallisesti huomioitu toimintojen kehittämisprosesseissa. Kivipellon mukaan myös toiminnan tavoitteet määräävät ennalta täysin muut instanssit kuin asiakkaat itse. Matalan kynnyksen toiminnassa taas kysyntä tuottaa tarjontaa, mikäli resursseja vain on riittävästi. Periaatetasolla matalan kynnyksen toiminta luo mahdollisuuden myös osallistumiselle ja vaikuttamiselle. Tarjotaanhan

matalan kynnyksen toiminnassa mahdollisuutta vapaaehtoistyöhön ja toiminnan kehittämiseenkin. Kivipelto lisää, että on tavallista, että erityisesti marginaalissa elävät ihmiset eivät enää ota aktiivisesti osaa toiminnan kehittämiseen, jolloin kehittämistarve siirtyy useimmiten toiminnan järjestäjälle. Matalan kynnyksen palvelujen ja kävijäjakauman heterogeenisuuden kannalta jokaisen palveluntarjoajan tulisi itse huolehtia palveluiden kehittämisestä, mutta kun kyseessä on epävirallinen taho, näennäinen vastuu toiminnan kehittämisestä kuuluu myös kävijälle itselleen.

1.5 Katsaus matalan kynnyksen hankkeisiin ja projekteihin Suomessa

Matalan kynnyksen asukastaloja, avoimia tiloja ja toimintakeskuksia on Helsingin seudulla useita. Kansalaisareenan Henkiinjäämisopas on kerännyt tietoja erilaista toimintaa tarjoavista instansseista, Antero Nurmirannan vuonna 1999 keräämän tiedon lisäksi. Henkiinjäämisoppaassa (Kansalaisareena ry 1999 & 2005.) on lueteltu ainakin 12 erilaista asukas- ja kumppanuustaloa sekä kohtaamispaikkaa, kuusi erilaista alueellista työttömien toimintapistettä ja kohtaamispaikkaa, 12 erilaista edullista ruokailupistettä sekä lukuisia erilaisia kulttuurin ja vapaa-ajan toimintaa sekä sielunhoidollista palvelua tarjoavia pisteitä. Näille kaikille yhteistä on eriasteinen matalan kynnyksen periaate eikä toimintaa ole pääasiallisesti suunnattu erityisesti miehille tai naisille.

Asukas- ja kumppanuustalot tarjoavat pääasiallisesti asiakkailleen edullisia multimediapalveluja, kahvilatoimintaa, harrasteita, kursseja ja vapaaehtoistoimintaa. Työttömien kohtaamispaikat tarjoavat jäsenilleen edullisia lounaita, sosiaalineuvontaa sekä kursseja. Lisäksi seurakunnat tarjoavat hyvin laaja-alaisen kattauksen erilaisia matalan kynnyksen palveluja, uskonnolliseen vakaumukseen ym. katsomatta. Helsingin Kaupungin tarjoamia palveluja yhdistää silmännähtävä perhe-keskeisyys. (Helsingin Kaupungin Sosiaalivirasto 2008.) Sen sijaan Helsingissä toimiva Diakonissalaitoksen ylläpitämä Salli on matalan kynnyksen paikka, jonka toiminta on tarkoitettu vain ja ainoastaan naisille. Sallin toiminta pyrkii mahdollistamaan kokonaisvaltaisen arjessa selviytymisen, esimerkiksi erilaisten naiseutta tukevien teemapäivien, ryhmien, retkien sekä kulttuuritapahtumien avulla. (Helsingin Diakonissalaitos 2007.)

Ympäri Suomea on olemassa jonkin verran muitakin erityisesti naisille tarkoitettuja matalan kynnyksen palveluja tarjoavia paikkoja, kuten Naisten talo, joka on perustettu Helsingissä alun perin jo 1920-luvulla tukemaan kieltolakia. Naisten talo tarjoaa kodinomaisen päihtetöntömän matalan kynnyksen kohtaamispaikan naisille ja heidän lapsilleen. Toiminta perustuu asiakaslähtöisyyteen, jolloin toiminta ja mahdolliset toimenpiteet etenevät asiakkaan omilla ehdoilla. Talo on avoinna työntekijäresursseista riippuen jokaisena arkipäivänä ja myös henkilökohtaiset ajanvaraukset ovat mahdollisia. Talo tarjoaa osallistavaa sosiaalista toimintaa, kahvilatoimintaa, Internetin käyttömahdollisuuden sekä vapaaehtoisia sielunhoidollisia keskusteluja. Toimintaa tukee Raha-automaattiyhdistys. Sininauhaliiton Eeva-perheprojekti yllä-

pitää Jyväskylässä toimivaa naisten taloa, jonka toiminnan tarkoituksena on antaa tukea päihdehaitoista kärsiville naisille ja heidän lapsilleen (Hiltunen 2006).

Myllyhoitoyhdistys ry on työskennellyt urauurtavasti tyttöjen ja naisten päihde-ehkäisyn parissa ja saanut aikaan jo useammankin preventiivisen projektin. "Ruusut kukkimaan!" -projekti sai alkunsa vuonna 2000 Myllyhoitoyhdistyksen naisille suunnattuna pilottihankkeena. Pilottihanke poiki "Naisen elämä ja päihteet" -projektin vuonna 2002, jonka tavoitteena oli tarjota koulutusta, avokursseja ja tietoisuuksia naisille. Naisten päihdeprojektit saivat jatkoa vuonna 2004 "Tytöt, naiset ja alkoholi" -projektista, jonka tavoitteena oli naisten alkoholinkäytön vähentäminen ja tyttöjen sekä naisten päihdeongelmien ehkäiseminen. (Kijärvi-Pihkala & Juurola 2006, 12-16.)

"Kumppanina kentällä" -yhteistyöohjelman tiimoilta on Laurea-ammattikorkeakoulussa syntynyt toistakymmentä opinnäytetyötä. Sen sijaan erityisesti naisnäkökulma on otettu suurennuslasin alle ainoastaan Heli Kukuraisen (2000) opinnäytetyössä "Naisia marginaalin rajamailla. Tutkimus asunnottomien naisten elämästä kodittomuuden kolmitasoisuuden ja elämäntavan näkökulmasta.". Opinnäytetyössä tarkastellaan naisten asunnottomuutta kodittomuuden kulttuurisena ilmiönä. Opinnäytetyössään Kukurainen tutkii myös naisten asunnottomuuteen liittyvää sukupuolisidonnaisuutta sekä asunnottomien naisten tapaa elää. Kappaleessa esitellyille hankkeille ja tutkimuksille on yhteistä moderni ja yhteiskunnan haasteisiin vastaava sukupuolisensitiivinen näkökulma. Useimmissa aikaisemmissa projekteissa ja hankkeissa on keskitytty tarkastelemaan naisasiakkuutta omassa toimintaympäristössään, pääosin naisasiakkaille tai kävijöille tarkoitetuissa palveluyksiköissä.

2 Teoreettiset lähtökohdat

2.1 Matalan kynnyksen toiminta

Erilaisia matalan kynnyksen toimipaikkoja on Suomessa vähintäänkin satoja. Tarkkaa lukumäärää on lähes mahdotonta sanoa, sillä matalan kynnyksen toimipaikan määritelmä on suhteellisen väljä ja toiminta on hyvin moninaista. Matalan kynnyksen toimipaikoilla on kuitenkin paljon yhteisiä periaatteita ja pyrkimyksiä, jotka tekevät niistä yhden yhteisen toimijan virallisen sektorin rinnalle. Toiminta vaihtelee laaja-alaisesti kahvilatoiminnasta työpajatoimintaan, perhetoiminnasta miestoimintaan. Yhteistä kaikelle toiminnalle on kuitenkin sen perustuminen vapaaehtoisuuteen. (Lund 2008, 7.)

2.1.1 Matalan kynnyksen toiminnan periaatteet

Sininauhaliiton ylläpitämä Naistentalo määrittelee matalan kynnyksen toimintansa niin, että toiminta on täysin anonyymia. Toiminnassa jokainen saa kertoa itsestään sen, minkä kokee

tarpeelliseksi. Henkilökohtaisiin asioihin ei puututa, ellei asiakas itse ota niitä esille. Matalan kynnyksen toiminta on asiakaslähtöistä ja lähtökohtana ovat aina asiakkaan omat tarpeet. Asiakkaana voi olla, vaikka ei osallistuisi mihinkään järjestettyyn toimintaan. Asiakas voi näin ollen itse määritellä, onko järjestetty toiminta hänen kannaltaan merkityksellistä. Luovan avoimella ilmapiirillä sen sijaan pyritään siihen, että jokainen saisi mahdollisuuden osallistua niin tahtoessaan. (Hiltunen 2006, 4.)

"RAY:n rahoittaman huumeiden vastaisen työn ja matalan kynnyksen palvelujen merkitys" - raportissa (Kaakinen ym. 2003, 59 - 60.) matalan kynnyksen toiminta näytetään palveluna, johon asiakkaan on helppo hakeutua, vaikka omat voimavarat ja motivaatio palvelujen käyttöön olisivatkin heikot. Raportissa matalan kynnyksen palvelut liitetään sellaisiin kohderyhmiin, joita virallisten tahojen on ollut vaikea tavoittaa. Toisinaan matalan kynnyksen palvelut voivat olla myös sisällöltään sellaisia, joiden vuoksi palvelujen pariin ei aktiivisestikaan tahdota hakeutua. Mikäli kyseessä on erityisesti tietyille kohderyhmälle suunnattu palvelu, on palvelujen tarjoajan tunnettava hyvin myös kyseinen kohderyhmä tarpeineen, sillä matalan kynnyksen asiakaskunta on heterogeenista eivätkä asiakaskunnan tarpeet useinkaan ole verrattavissa toisiinsa. Raportin perusteella monikaan paikka ei täytä täydellisesti kaikkia matalan kynnyksen toimipaikan tuntomerkkejä. Kuten todettu, myös matalan kynnyksen työn edellytykset ja periaatteet vaihtelevat riippuen mahdollisesta kohderyhmästä.

Seuraavassa kuviossa esitellään raportissa kuvattuja matalan kynnyksen toiminnan edellytyksiä:

- Ei ajanvarausjärjestelmää
- Ei lähetettä
- Päihtymys ei esteenä
- Anonyymiys
- Kotipaikka ei esteenä
- Luottamuksellisuus
- Paluumahdollisuus palvelujen pariin
- Kaikki motiivit kelpaavat palvelujen saamiseksi
- Pienet tavoitteet

(Kuvio 1: Matalan kynnyksen toiminnan edellytyksiä. Mukailten Kaakinen ym. 2003, 59 - 60.)

Kaakisen ym. (2003, 59 - 60.) mukaan matalan kynnyksen periaatteisiin eivät kuulu lähetteet tai ajanvaraukset. Toimintaan osallistumiseksi ei tarvitse myöskään erityistä syytä. Päihtymys ei saa olla palveluihin hakeutumisen esteenä. Palvelut ovat luonteeltaan anonyymeja sekä ehdottoman luotettavia. Palveluita voivat käyttää myös ulkopaikkakuntalaiset ja palvelujen

pariin on mahdollista osallistua tahtoessaan myöhemminkin. Tärkeäksi periaatteeksi nostetaan vielä tavoitteiden realistisuus.

Pekka Lund painottaa kirjassaan "Päihdetyön päiväkeskus - Katoava työmuoto vai osa palveluketjua" (2008, 7), että matalan kynnyksen toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen eikä sen toimintaan tarvitse sitoutua. Matalan kynnyksen toiminnan tulisi olla Lundin mukaan sillä tavoin ilmaista, ettei siihen sisälly osallistumismaksua eikä toimintaan osallistumiseksi tarvita erillistä lähetettä. Matalan kynnyksen päivätoimintaan tarvittavan tilan tulee olla kiinteä tila eikä esimerkiksi yksityishenkilön koti. Toiminnan tulisi olla lisäksi säännöllistä ja vastuullisesti ohjattua. Matalan kynnyksen toimintaan osallistuminen voidaan lisäksi sallia sekä päihdeettömille että päihteiden vaikutuksen alaisena oleville, toiminnan järjestäjän periaatteiden mukaisesti, Lund lisää. Tässä opinnäytetyössä esiintyvät kohtaamispaikat edustavat molempia ääripäitä eikä niiden erittelemistä pidetty tutkielman kannalta välttämättömänä.

2.1.2 Matalan kynnyksen toiminnan pyrkimykset

Niille ihmisille, jotka ovat samassa elämäntilanteessa, omien kokemusten jakaminen samoin tuntevan ihmisen kanssa on usein hyvin tärkeää. Kokemuksina vaihdettu tieto tekee heistä vertaisia, mikä synnyttää yhteenkuuluvuudentunnetta. Vertaistuen antajat voivat vertailla toiminta- ja selviämistapojaan ja sillä tavalla myös tuottaa valtautumiskokemuksen. Vertaistoiminnalle on ominaista tietty positiivinen lataus ja pyrkimys määrittelemättömään "parempaan". Tämänlaista positiivista vertaisryhmätoimintaa pyrkivät myös sosiaalialan ammattilaiset tukemaan. Tietynlaiset vertaisyhteisöt saatetaan kokea myös negatiivisina, kuten esimerkiksi päihteiden käyttäjien tai rikollisten vertaistoiminta. Näissäkin yhteisöissä voi silti saavuttaa yksilön integraation kannalta merkittävää positiivista pääomaa tai huolenpitoa, jota ei välttämättä voi edes ulkopuolelta tunnistaa. Kirsi Juhila (2006, 129 - 132.) kokee sosiaalialan työn erityisenä haasteena sen, kyetäänkö tällaisten "poissuljettujen" yhteisöjen voimavarat näkemään ja hyödyntämään vai keskitytäänkö nykyisin enemmän tämänlaisen kyseenalaisen toiminnan tukahduttamiseen.

Eeva Kuuskoski (2003, 31-32) korostaa erityisesti matalan kynnyksen toiminnan yhteisöllistä luonnetta ja vertaistukea. Hänen mukaansa matalan kynnyksen vertaisryhmästä voi kasvaa naiselle virallisista instansseista riippumaton yhteisö, jonka tukeen voi luottaa. Vertaistueella voidaan vahvistaa sosiaalista pääomaa. Lisäksi se voi olla keskeinen osa osallisuuden kokemusta. Verkostoilla ja sitä kautta syntyneellä luottamuksella voi olla myös suojaavia tekijöitä. Verkostot voivat tuoda turvallisuuden tunnetta. Matalan kynnyksen toimipaikoissa vertaistueen perustuvia verkostoja luodaan paljon. On aiheellista tutkia, ovatko naiset osana näitä verkostoja ja missä määrin matalan kynnyksen kohtaamispaikat tarjoavat naisille vertaistukea.

2.1.3 Matalan kynnyksen kohtaamispaikat palvelujärjestelmässä

Hyvinvointivaltion rooli on pienentynyt merkittävästi viimeisten vuosikymmenien aikana, mikä on johtanut hyvinvointivaltion uudelleenjärjestäytymiseen. Julkinen sektori on saanut kanssatoimijoikseen monia uusia epä- ja puolivirallisia vapaan kansalaistoiminnan sektoreita. Epävirallista tukea antavat mm. perhe sekä yksilön muu sosiaalinen ympäristö. Puoliviralliseksi toiminnaksi lasketaan esimerkiksi järjestöjen, yhdistysten ja seurakuntien toiminta. Lisäksi julkinen taho on saanut kilpailijakseen yksityiset kaupalliset palvelut. (Sihvo 1991, 69.) Palvelujen siirtämisellä hyvinvointiyhteiskunnalta järjestö- ja kansalaistoiminnan vastuulle, tavoitellaan uusia ratkaisuja, säästetään kustannuksia ja kehitetään auttamisen ja tukemisen muotoja. Suomessa toiminta on ollut helppo omaksua, koska valtion ja järjestöjen yhteistoiminta on jo pitkälle vakiintunutta. Kansalaistoiminnan painottamisen tarkoituksena ei olekaan sulkea toista toimijaa pois, vaan antaa yksilölle tukea tehokkaammin. Silti kansalaistoiminnan painotusta on kuvailtu tehottomaksi ja tilkkutäkkimäiseksi, koska kansalais- ja järjestötoiminta perustuu suurelta osin ei-professionaaliseen toimintaan. (Julkunen 1991, 51-53.)

Matalan kynnyksen palvelut tarjoavat nykyisellään vastapainon sosiaalityön byrokraattisemmalle toiminnalle. Hiltunen (2006, 5) kertoo Naisten talon syntyneen vastaamaan kysyntää. Toivottiin kohtaamispaikkaa, jossa olisi mahdollista harrastaa sekä saada vertaiskokemuksia ja osallisuuden kokemuksia. Matalan kynnyksen palvelujen epävirallisuus nähdään jopa ehkä positiivisena asiana, ainakin "RAY:n rahoittaman huumeiden vastaisen työn ja matalan kynnyksen palvelujen merkitys" -avustustoiminnan raportissa (Kaakinen ym. 2003, 19-24, 59), jonka mukaan matalan kynnyksen toiminnan avulla esimerkiksi päihdeongelmaiset olisi mahdollista saada helpommin palvelujen piiriin. Palveluihin kuuluu niitä epävirallisia ja vapaaehtoisuuteen perustuvia palveluita, jotka eivät kuulu sosiaali- ja terveystoimen peruspalveluihin tai kohderyhmiin erikoistuneisiin palveluihin. Monet puoliviralliset matalan kynnyksen toimipaikat pyrkivät myös erityisesti ehkäisevään ja kuntouttavaan työhön, osin jopa jälkihoitoon. Tähän eivät tietenkään esimerkiksi epävirallisimmilla omarahoitteisilla tahoilla riitä resurssit, eikä ehkäisevä tai kuntouttava työ ole varsinaisesti näiden instanssien vastuullakaan.

2.2 Lähtökohtana emansipaatio

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys nojaa feministiseen emansipatoriseen tutkimukseen sekä osin marginalisaatiotutkimukseen. Emansipaation käsitteen juuret ovat latinankielessä, jossa sillä tarkoitettiin pojan isästään irtautumista täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Osaltaan tämä yksilön vapautuminen tukee ihmisen subjektina, oman elämänsä herrana olemista. Emansipaatio tarkoittaa myös yksilön heräämistä sosiaaliseen ja poliittiseen tietoisuuteen sekä asennoitumista omiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Emansipaatio-käsite kytkeytyy

jo itsessään erilaisten valta-asetelmien tutkimiseen ja selittämiseen sekä selviytymisen käsittelemiseen (Koivisto & Liljeström 1996, 77-78).

Emansipatorisuutta on totuttu käsittelemään usein nimenomaan feministisissä yhteyksissä. Tutkivana ja leimaamattomana tutkimusnäkökulmana emansipatorisuus sopii hyvin myös sosiaalialan työn tutkimukseen. Yhdistelmänä emansipatorisella feministisellä tutkimuksella on mahdollista käsitellä naisnäkökulmaa ja naiseutta yhteiskunnan rakenteista riippumattomana ilmiönä. Emansipatorisen feministisen tutkimuksen tarkoituksena on tähdätä muutokseen. (Koivisto ym. 1996, 77.) Matalan kynnyksen toiminnassa emansipatoriset pohdinnat keskittyvät kävijöiden rooleihin, osallisuuteen sekä kävijöiden ja työntekijöiden valtaetäisyyksiin. Erityisen tärkeässä merkityksessä emansipatorisuus on juuri naisille suunnattujen matalan kynnyksen palvelujen parissa.

2.3 Sukupuoli palvelujärjestelmässä ja sen ulkopuolella

Naistutkimuksessa ja marginalisaatiotutkimuksessa on tutkittu reunalla elävien naisten asemaa sekä matalan kynnyksen asiakkuutta tarjoavia palvelukohteita melko niukasti. Jotta naisasiakkuutta matalan kynnyksen palvelujen parissa voisi ylipäänsä tarkastella, on tutustuttava ensin siihen, millaiseksi naiseus mielletään kaikessa moninaisuudessaan. Olemassa olevassa kirjallisuudessa naisasiakkaat samaistetaan roolinsa kautta äideiksi ja vaimoiksi. (Kuronen, Granfelt, Nyqvist & Petrelius 2004, 13.) Sen sijaan nainen naisena, ilman yhteiskunnan asettamia normitettuja roolejaan, on harvinaisempi tutkimuskohde. Lempiäinen (2003, 114) kuvaa naispositioita sosiologian oppikirjoissa niin, että naisella on naiseutensa lisäksi myös vaimon, äidin ja tytön roolit. Kaikissa rooleissaan nainen näkyy erilaisena. Vaimona nainen nähdään toisena puoliskona, ottamisen tai muun vastaavan kohteena sekä palkkatyöläisenä. Äitinä nainen on tehtäväjohtajan asemassa sekä vaikuttajana perheensä kautta. Tyttö taas edustaa tulevaisuuden naispositiota.

Vaimo	<ul style="list-style-type: none"> - ottamisen tms. kohde - toinen puolisko - palkkatyöläinen
Äiti	<ul style="list-style-type: none"> - tehtäväjohtaja - perheen, lasten, kodin hoitaja - vaikuttaja
Tyttö	<ul style="list-style-type: none"> - tulevaisuuden äiti / vaimo - opiskelija / työnhakija - heterosuhteeseen lukeutuva
Nainen	<ul style="list-style-type: none"> - rakkauden / riiston kohde - hoitaja - äiti / vaimo / heteroparisuhteessa - palkkatyöläinen - kansalaisyhteiskunnan aktiivinen toimija

(Kuvio 2: Sosiologian naispositioita. Mukaillen, Lempiäinen 2003, 114.)

Lempiäisen mukaan (2003, 113-114, 118) käsitys naisen positioista on moninaisinta juuri sosiologian roolijakomalleissa. Lempiäisen kuvion perusteella nainen on siis jo sosiologian kirjallisuudessaakin tietynlaisessa alisteisessa asemassa, korkeintaan toimivana puoliskona ja usein suhteessa mieheen. Yhteiskunnallisena kehityskaarena naisella olisi pyrkimys heteronormatiiviseen parisuhteeseen, äitiyteen ja palkkatyöhön. Naisen rooli perheen ulkopuolellakin edustaa pehmeitä arvoja, kuten hoivaa ja äitiyttä, mutta ilman kytköstä perheeseensä, nainen identifioituu kaiken muun muassa myös riiston kohteeksi. Sosiologian sukupuolipositiot eivät silti jätä miestäkään huomioimatta. Mies nähdään monellakin tavalla valta-asemassa, paitsi työuran luojana, myös perheen päänä, mutta myös riistäjänä sekä uhrina, esimerkiksi vaimon sanktioiden kohteena. Sukupuolta käsitteellistetäänkin perinteisen roolijaon tai yhteiskunnallisen jaon avulla. Sukupuolen käsitteleminen yhteiskunnallisena ilmiönä on tietenkin modernimpi käsitys kuin aika- ja kulttuurisidonnaiseen stereotypiaan nojaava roolijakomalli. Nykypäivänä ja tulevaisuudessa ehkä sukupuolisensitiivisin tapa suhtautua sukupuoleen olisi olla tarttumatta sukupuolen kahtiajakoon ja sen sijaan keskittyä yksilön tarpeisiin. Nykyisin kun lain nojalla sukupuolta ei voi määritellä pelkästään biologisinkaan perustein. Sukupuolijärjestelmän käsitteistö onkin murroksessa ja siihen liittyy runsaasti ajankohtaista kritiikkiä. (Lempiäinen 2003, 23)

Kun puhutaan naissukupuolesta, on tärkeää muistaa, ettei sukupuolella tarkoiteta pelkästään naisen suhdetta miessukupuoleen, vaan sukupuolijärjestelmä noudattaa myös omaa normiaan eri toimintaympäristöissä. Sukupuolidikotomia osaltaan aiheuttaa myös sen, että toisesta sukupuolesta saatetaan tehdä automaattisesti ”ongelmallinen, hankala ja muutosta edellyttävä

katteita". (Lempiäinen 2003, 24) On esimerkiksi hyvin yleistä, että naiset näyttäytyvät palvelujärjestelmässä usein myös moninaisina uhreina. "Sukupuoli ja sosiaalityö" -teoksessa (Kuronen ym. 2004) perhe- ja parisuhdeväkivallan teemat ovat näyttävästi esillä. Lisäksi pääkaupunkiseudulla tarjotaan naisille runsaasti erilaista matalan kynnyksen tukea juuri uhrinäkö-kulmasta. On tietysti erittäin positiivista ja toivottavaa, että uhrinäkö- ja uhrit saavat tukea ja että palveluja on saatavilla, mutta uhrinäkökulma luo lisäksi ainakin kaksi erilaista ristiriitaa. Ensiksikin näkökulma luo valta-asetelman uhrin ja auttajan välille ja toiseksi se asettaa myös sukupuoliroolit vastakkain: naiset asettuvat alistettuun uhriasetelmaan ja miehet epäreiluun syyllisen asemaan. Juhilan mukaan (2006, 111 - 112) näiden asetelmien luominen on joskus välttämättömyyksiäkin, sillä monet sosiaalialan järjestöt ja instanssit ovat juuri erikoistuneet tietynlaisten ongelmien ja haasteiden käsittelyyn ja hoitoon. Näissä tilanteissa asiakas nähdään tietysti vain kyseisen ongelman läpi, tosin ei kuitenkaan välttämättä sukupuolensa perusteella naisina tai miehinä vaan yksilöuhreina.

Tietyissä tilanteissa naisiasiakasta kohdellaan jopa pääasiallisesti sukupuoliroolinsa perusteella. Tällainen tilanne on esimerkiksi äideillä neuvola- ja perhetyön palvelujen parissa. Tällöin jo biologinenkin ero miessukupuoleen verrattuna asettaa naiset erityisasemaan palvelunsaajina, ja palvelu on syystäkin selkeästi sukupuolieriytettyä. Sen sijaan, äidin tai isän rooli biologisen sukupuolen ulkopuolella on moninaista, jolloin vanhempaa tulisi tarkastella juuri yksilönä, ei sukupuolensa perusteella. Juhila (2006, 112) kuvaileekin sosiaalityön olevan erilaisten keskenään sekoittuneiden kulttuuristen ymmärrysten kohtaamispaikka, jolloin työntekijä luo ammattinsa ja ammatillisuutensa perusteella asiakkaastaan kuvan yksilönä - joko naisena, äitinä, uhrina tai yksityishenkilönä - sen mukaan, kuinka tärkeä kyseinen rooli on juuri asiakastilanteen kannalta. Matalan kynnyksen toiminnassa naisille eriytetty palvelu ovat pääosin juuri tukipalveluita. Sen sijaan matalan kynnyksen palveluissa, joissa periaate on sukupuolineutraali, toiminnasta päättää kukin toimipiste tai toimintaan osallistuva itse. Sukupuolineutraalien palveluiden parissa toimintaa ei ole eriytetty erityisesti millekään sukupuolelle eikä kävijöille aseteta erityisiä rooliasetelmia. Kuitenkin joissakin matalan kynnyksen toimipisteissä toiminta saattaa olla esimerkiksi päihde- tai osa harrastustoimintaryhmistä saattaa olla pääasiallisesti miehille tai naisille kohdennettuja.

2.4 Naisiasiakkuuden luonne

Tämän opinnäytetyön parissa voimme kyseenalaistaa perinteisesti käytetyn kaksijakoisen sukupuolijaottelun, koska ensisijaisesti matalan kynnyksen kohtaamispaikkaan tullaan yksilönä, jolloin maskuliinisuus ja feminiinisyys eivät määrity sen enempää ihmisen biologisessa sukupuolella, sosiaalisessa sukupuolella kuin identiteetillä ja odotuksilla. Matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen naiskävijöiden tarpeiden tarkka määrittäminen teoreettisista lähtökohdista on lähes mahdotonta, koska sekä naiseus että feminiinisyys on moninaista. Tarpeita

on siis yhtä monta kuin naiskävijöitäkin. Keskinen (2004, 36 - 40) mukaan sukupuoli- jaotteleminen on ollut sosiaalialan työn feministisen tutkimuksen perinteinen haaste, kun sukupuolta on käsitelty omana identiteettinä tai ikään kuin irrallisena kategoriana.

2.4.1 Haasteita palvelujen tuottamisessa

Haasteena matalan kynnyksen palvelujen tuottamiselle on, että sukupuolille on perinteisesti pyritty istuttamaan stereotypian mukaiset asenteet, arvot sekä roolit ja sosiaaliset merkitykset ottamatta huomioon sukupuolen tai jopa sukupuolten kirjoa. Sukupuolistavat käytännöt saattavat näkyä matalan kynnyksen palveluissa esimerkiksi niin, että naiskävijät ohjataan automaattisesti feminiiniseksi mielletyn toiminnan pariin. Ihminen voi kohdata samanlaista sukupuolittamista myös esimerkiksi ihmissuhteissa ja työssä sekä matalan kynnyksen palvelujen lisäksi muissa palvelutilanteissa. Miestä saatetaan asettaa yhteiskunnan vanhakantaisten normien sanelemana moneen eri rooliin: käsityöläiseksi, elannon tuojaksi, isäksi; samoin kuin naistakin, esimerkiksi hoiva-alan työntekijäksi, huoltajaksi, äidiksi tai jopa identiteetiltään äidinvaistoiseksi. (Kivipelto. 2004, 249 - 250.)

2.4.2 Millainen toiminta mielletään naisille ominaiseksi?

Puhuttaessa sukupuolisensitiivisestä sosiaalialan työstä tai matalan kynnyksen toiminnasta on haastavaa - ja osin jopa paradoksaalista nostaa esiin naiseuteen ja naisasiakkuuteen liittyviä stereotypioita. Jotta olisi mahdollista saada selville edes stereotypia-asteella, minkälaista toimintaa naisten odotetaan matalan kynnyksen toiminnalta tahtovan, on hyvä tutustua aiheeseen liittyvään teorian tietoon. Aihetta voi lähestyä esimerkiksi erittelemällä naiseuteen perinteisesti kuuluvaksi miellettyjä ominaisuuksia.

Merja Kinnunen (2001, 120 - 126) erotteli kirjailija Jouko Turkan, sosiologi George Simmelin sekä työelämän naistutkijoiden teosten satunnaisten naiskuvien perusteella ominaisuuksia, jotka hän mielsi erityisen feminiiniseksi. Hän kutsui näitä ominaisuuksia "sisäisiksi naisiksi". Sisäisillä naisillaan Kinnunen tarkoitti sitä, että nämä ominaisuudet voivat ilmetä myös miehillä, mutta ominaisuudet itsessään mielletään arvoiltaan pehmeämmiksi. Tällä hän myös rajaa pois sen, että olisi vain yhdenlaisia feminiinisiä naisia ja yhdenlaisia maskuliinisia miehiä. Tästä syystä voi myös ajatella, ettei ole vain yhdenlaisia naisten tai miesten harrastuksia. On vain harrastuksia, joihin naiset ja miehet hakeutuvat enemmän tahoillaan.

Työelämän naistutkijat	Kirjailija Turkan kertojaminä	Klassikko Simmel
<ul style="list-style-type: none"> - henkilökohtainen sitoutuminen - vastuuntunto - toisten ongelmien ymmärtäminen - paineensietokyky - kannustavuus - palvelualttius - myötäeläminen - tunnollisuus - huolellisuus - kärsivällisyys - pikkutarkkuus - joustamiskyky - tukeminen 	<ul style="list-style-type: none"> - elämäkulkujen tuntemus - korvat, muisti - sovittelu - perääntyminen - yhdistäminen - parantaminen - vastakohtien hallinta - tunteiden jakaminen - puheen kohteena oleminen - kokonaisuuden taju - jakamattomuuden taju 	<ul style="list-style-type: none"> - henkilökohtaistaminen - sisäisen ja ulkoisen elämän tiivis yhteys - toisten tunteiden tulkinta - yhteen asiaan koko oma energia - elämä kokonaisuutena - homogeenisuus - kokonaisuuksien ymmärtäminen - tulosten ja toiminnan integrointi

(Kuvio 3: Sisäiset naiset. Mukailten, Kinnunen. 2003, 120 - 126.)

Opinnäytetyön kannalta katse kiinnittyy naisille miellettyihin, erityisesti vertaiskokemusten kannalta oleellisiin henkisiin ja sosiaalisiin voimavaroihin, jotka työelämän naistutkijat nostavat esiin. Lisäksi naisia kuvataan niin Turkan kertojaminän kuin Simmelinkin toimesta sympatia- ja empatiakykyisiksi, toisten ongelmien ymmärtäjiksi, myötäeläjiksi, sovittelijoiksi ja toisten tunteiden tulkeiksi. Toisaalta Kinnunen mielsi naisille tyypilliseksi ominaisuudeksi tilanteisiin heittäytymisen, joka edeltävässä listauksessa kielellistettiin pikkutarkkuudeksi sekä oman energian suuntaamiseksi yhteen asiaan.

3 Keskeiset käsitteet

3.1 Matalan kynnyksen kohtaamispaikka

Matalan kynnyksen toimipaikoilla tarkoitetaan paikkoja, jotka joko seurakunnan, kunnan tai kolmannen sektorin toimesta järjestävät toimintaa henkilöille, jotka ovat jonkinlaisen määrittelemättömän päivätoiminnan tarpeessa. Matalan kynnyksen toimipaikkaan ihminen voi tulla omaehtoisesti ja omista lähtökohdista. Toimintaa muokataan asiakkaiden mukaan ja se tapahtuu asiakaslähtöisesti. Asiakkaan ei tarvitse muokata omaa elämäänsä, olemustaan tai elämäkatsomustaan toimipaikan mukaan. Erilaisille asiakasryhmille on toki suunnattu tiettyjä palveluja ja joidenkin kohtaamispaikkojen kohderyhmä voi olla hyvinkin tiukasti rajattu. (Miikkulainen & Niskanen 2006, 4-9.) Matalan kynnyksen toimintamallissa ei ole kyse kuitenkaan mistään palvelujärjestelmän mallista, joka olisi suoraan toteutettavissa missä tahansa

muodossa. Toiminta yksilöityy aina kohderyhmän tarpeiden mukaisesti. (Kaakinen ym. 2003, 59-62.) Matalan kynnyksen toiminnan erottaa sosiaalityöstä erityisesti se, että toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja toiminnassa painottuvat usein myös harrastukset. Osallisuuden tukemiseen sen sijaan pyritään myös sosiaalityössä.

Matalan kynnyksen toiminnan tarkoitus on tarjota asiakaslähtöistä palvelua tai toimintaa, johon on helppo hakeutua itse ja se on kohdistettu erityisesti tukemaan ihmisiä, joiden omat voimavarat tai motivaatio palveluiden käyttämiseen on heikko. Matalan kynnyksen palvelujen tarjonta on heterogeeninen ja usein tarkoituksenmukaisestikin osoitettu jollekin tietylle erityisryhmälle. Syitä tähän on ainakin kaksi. Ensinnäkin, matalan kynnyksen toiminnalle on usein asetettu tietynlaiset tavoitteet ja reunaehdot, joista järjestäjät ovat tilivelvollisia toiminnan rahoittajille. Toiseksi, tämä vaikuttaa matalan kynnyksen kohtaamispaikan tehokkuuteen. Asiakas on helpompi huomioda, mikäli kohtaamispaikassa tarjottu palvelu vastaa juuri hänen tarpeitaan. Matalan kynnyksen palvelua tarjotaankin esimerkiksi mielenterveys- ja huumeongelmallisille sekä lapsiperheille ja työttömille, mutta tarjonnasta löytyy myös matalan kynnyksen palvelua, jota ei ole kohdistettu suoraan millekään tietylle asiakaskunnalle. (Kaakinen ym. 2003, 59-62.)

3.2 Sukupuolisensitiivisyys

Milja Saari (2003) määrittelee sukupuolisensitiivisyyden yleiseksi sukupuolinäkökulman huomiomiseksi kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja kaikessa toiminnassa. Määritelmän perusteella sukupuolisensitiivisyys on edellytys todellisen sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseksi. Näreen mukaan (2004, 14 - 15) sukupuolisensitiivinen työote, jonka perusteella yksilö on työn keskipisteenä, alkoi saada jalansijaa sosiaalialankin työssä 1990-luvulla. Kyseisellä työotteella tarkoitetaan yksilön tarpeiden analysointia ja toiveiden kuuntelemista sen sijaan, että keskityttäisiin erityisesti jollekin sukupuolelle tuotetun toiminnan erityispiirteisiin. Sukupuoliherkkä ote siis tunnistaa naiseuden moninaisuuden unohtamatta yksilöä ja sukupuolta. Tämä yksilöiden moninaisuus voi koskea sekä yksilöiden välisiä eroja, naisina ja henkilöinä että yksilön sisäistä moninaisuutta: tarpeita, toiveita ja kokemuksia. Paradoksi piilee vielä nykyaikaisessakin sosiaalialan työssä naiserytetyn toiminnan ja sukupuolisensitiivisen työotteen välillä. Matalan kynnyksen toiminnassa kiinnostuksen kohteena onkin se, kumpi työote käytännössä toteutuu, kumpaa työotetta työntekijät ja kohtaamispaikat noudattavat sekä kumpaa näkemystä kävijät itse arvostavat.

3.3 Osallisuuden tukeminen

Marianne Nylund kertoo artikkelissaan "Osallisuus ja osallistuminen kansalaistoiminnassa" (2005, 144 - 145) osallisuuden perustuvan ihmisten vapaaehtoisuuteen sekä omaehtoisuuteen.

Osallisuuteen kuuluvat mukanaolon ja yhteenkuuluvaisuuden tunteet sekä mahdollisuus päättää itse toiminnassa mukana olemisesta. Osallistumisessa kaikki osallistuvat yhteisen teeman nimissä, joskin jokaisen oma henkilökohtainen intressi teemaa kohtaan voi olla erilainen. Ihmisten osallisuutta voi tukea erilaisten toiminta-areenoiden avulla. Tällaisia kohtaamispaikkoja voivat olla esimerkiksi erilaiset matalan kynnyksen kohtaamispaikat, kuten kumppanuustalot ja päiväkahvilat. Toisinaan tällainen matalan kynnyksen toiminta on eriytetty jollekin erityisryhmälle, kuten perhekerhoissa, asukastapaamisissa tai nuorten oleskelutiloissa. Näille kaikille on kuitenkin yhteistä luoda ihmisille mahdollisuus kuulua johonkin yhteisöön ja olla osa jotain suurempaa ja mahdollisesti olla myös tekemässä jotakin merkittävää, joko oman elämänsä tai yhteisön kannalta. Osallisuuden tukeminen tarjoaa myös puitteita esimerkiksi konkreettiselle vapaaehtoistoiminnalle, vertaisyhteisöjen syntymiselle sekä laajemmassa mitakaavassa voimaantumisellekin.

4 Tutkimuskysymykset

Tutkimustehtävänä on kerätä haastatteluiden avulla naisten kokemuksia matalan kynnyksen kohtaamispaikoista. Keskeisenä tutkimuskysymyksenä on, millaisena naiset kokevat toiminnan matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa. Naiskävijöiden kokemukset jaetaan vielä kolmeen alaluokkaan. Opinnäytetyössä näiden alaluokkien perusteella selvitetään, mistä naiset saavat tietoa matalan kynnyksen palveluista. Lisäksi, mitkä tekijät vaikuttavat toimintaan osallistumiseen ja kuinka sukupuolisensitiivisyys toteutuu matalan kynnyksen toiminnassa. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa ajankohtaista tietoa matalan kynnyksen toimipaikoissa käyvien ja työskentelevien naisten kokemuksista toiminnan kehittämiseksi sukupuolisensitiivisempään ja asiakaslähtöisempään suuntaan.

5 Tutkimuksen suorittaminen

Opinnäytetyö suoritettiin yhteistyössä neljän eri matalan kynnyksen toimintaa tarjoavan päiväkeskuksen kanssa. Kohtaamispaikat olivat Kumppanuustalo Hanna, Kumppanuustalo Horisontti, VVA ry:n ylläpitämä kohtaamispaikka sekä Helsingin Elokolo. Kohtaamispaikkoihin otettiin yhteyttä puhelimitse ja sähköpostitse syksyllä 2007 ja talvella 2007 - 2008, jolloin kerroin lyhyesti opinnäytetyöni tarkoituksesta sekä aineiston tarpeesta. Asiakashaastattelut suoritettiin kohtaamispaikoissa observoinnin ohessa syksyn 2007 ja kevään 2008 välisenä aikana.

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa matalan kynnyksen kohtaamispaikoista ja vastata kysymykseen siitä, mitä nämä paikat tarjoavat naisasiakkaille. Tarkoituksena on saada

tietoa matalan kynnyksen palveluja käyttäviltä sekä matalan kynnyksen toiminnan parissa työtä tekevilta naisilta kehittämistyötä varten. Työssä käsitellään feministisen diskurssin ilmenemistä matalan kynnyksen toimipaikoissa ja pyritään saamaan kehittävän työtteen avulla naisasiakkaan ääni kuuluviin.

Opinnäytetyön tavoitteena on saada uutta ja päivitettyä tietoa kentältä suoraan sosiaalialan työntekijöille sekä kolmannella sektorilla toimiville matalan kynnyksen toimipaikkojen työntekijöille. Tavoitteena on pysähtyä tarkastelemaan ruohonjuuritason sosiaalityötä sukupuolensensitiivisellä tasolla ja raportoida henkilökohtaisiin haastatteluihin perustuvat mielipiteet ja kertomukset. Kartoitan haastattelujen perusteella myös naisten tarpeita palvelujen suhteen. Pääpaino on marginalisaatiotutkimuksessa, vaikkakin kävijäryhmät ovat haastattelukohteissa varsin heterogeenisiä. Marginalisaatiotutkimus on ollut Suomessa melko miehiin painotunutta, vaikka marginaalissa elävien naisten määrä on viime vuosina lisääntynyt (Juhila 2006, 111-112). Tästä syystä naisille suunnattuja palveluja on syytä tutkia ja kehittää.

Tarve naisten asiakkuutta koskevalle opinnäytetyölle on olemassa, koska matalan kynnyksen toimipaikoista, sukupuolinäkökulmasta puhumattakaan, ei ole olemassa paljon tutkittua tietoa. Päädyin valitsemaan kantavaksi näkökulmaksi asiakaslähtöisyyden, koska haluan saada tietoa suoraan palvelujen käyttäjiltä. Tahdon kartoittaa nimenomaan palvelujen käyttäjien kokemuksia ja saada tietoon heidän subjektiiviset ajatuksensa toiminnasta.

5.2 Opinnäytetyön taustayhteisöistä

Tähän opinnäytetyöhän taustayhteisöt on valittu sillä perusteella, ettei tarjottua matalan kynnyksen palvelua ja toimintaa ole erityisesti kohdistettu millekään sukupuolelle. Kaikki paikat tarjoavat asiakkailleen matalan kynnyksen palveluja. Paikkoja yhdistää myös kohderyhmän samankaltaisuus sekä poliittinen ja uskonnollinen sitoutumattomuus. Paikoista osa on yhdistysten ylläpitämiä, osa taas kunnallisia. Tutkimuskohteista Kumppanuustalo Hanna on Helsingin kaupungin ylläpitämä, muut kohteet ovat yhdistysten ylläpitämiä. Kaikille näille kohteille on yhteistä se, että ne olivat mukana "Kumppanina kentällä" -yhteistyöhankkeessa ja merkittävä valintakriteeri oli myös se, että kaikkia näitä kohteita oli mahdollista haastatella yhden tutkimusluvan turvin. Kohteet tarjoavat asiakkailleen osin samanlaista ja osin erilaista palvelua. Samankaltaisuutena voi pitää matalaa kynnystä - eli periaatteessa kohteiden toiminta ja palvelut ovat avoimia kaikille, ikään, sukupuoleen tai muuhun määrittävään kriteeriin katsomatta. Erilaisuuksia löytyy myös runsaasti. Esimerkiksi osassa taustayhteisöistä marginalisaatio ja suoranainen syrjäytyminen ovat jokapäiväisessä työssä hyvin keskeisiä käsitteitä, toisissa taas diskurssi painottuu yhteisöllisyyteen, sosiaalisiin kontakteihin ja järjestettyyn toimintaan.

Kumppanuustalo Hanna on Helsingin Alppilassa sijaitseva matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jonka toiminta perustuu alueen asukkaiden, järjestöjen, viranomaisten ja oppilaitosten yhteistyöhön. Hannan tavoitteena on hyödyntää kaikkien toimijoiden asiantuntemusta ja voimavaroja sekä verkostoitua alueen muiden toimijoiden kanssa. Talo on pääasiallisesti alueen asukkaille suunnattu kohtaamispaikka ja yhteisen tekemisen työssija. Hannassa järjestetään harrastus- ja vapaaehtoistoimintaa sekä työllisyyttä ja kuntouttamista edistäviä toimintoja ja harjoitteluja. Talo on avoin kaikille helsinkiläisille. Kumppanuustalo Hannassa kokoontuu naistenryhmä ”Puuha-Bertat” sekä useita muita naisille ja miehille suunnattuja harrasteryhmiä. (Helsingin Kaupunki 2007.)

Kumppanuustalo Horisontti on Horisontti Team ry:n ylläpitämä toimitila Helsingin Malminkartanossa. Kumppanuustalon toiminta on keskittynyt käsityöpaja- ja kierrätystoimintaan. Lisäksi asiakkaille tarjotaan polkupyörähuoltoa sekä pajaperiaatteella mahdollisuutta tehdä uusia polkupyöriä. Vapaassa käytössä on ATK-välineistöä, jonka hyödyntämiseen on mahdollisuus saada ohjausta. Horisontti tarjoaa asiakkailleen myös moninaista liikunta- ja asiakastoimintaa. Horisontti on Helsingin alueen suurin asukastalo, jonka ylläpitäjänä on yhdistys. Yhdistys tarjoaa harrastusmahdollisuuksien lisäksi työharjoittelua, työkokeiluja ja tukityöllistämistä. Toimintaa tukee Helsingin kaupunki. (Horisontti Team ry 2007.)

Yökahvila Kalkkers on Kalliossa sijaitseva yökahvila ja kohtaamispaikka, joka tarjoaa sosiaali- ja terveysasioiden neuvontaa kellon ympäri. Yökahvila myy kahvia, teetä, leipää ja sämpylöitä sekä tarjoaa lämpimän suojan. Kahvilassa ei saa käyttää päihteitä, myydä tai vaihtaa tavaraa tai käyttää väkivaltaa. Toimintaa ylläpitää monipuolista matalan kynnyksen palvelua tarjoava Vailla Vakinaista Asuntoa ry. (Vailla Vakinaista Asuntoa ry 2007.)

Elämäntapaliiton ylläpitämä Elokolo on levittäytynyt jo ympäri Suomea. Opinnäytetyössämme suoritamme haastatteluja Helsingin Elokolossa, joka on tarkoitettu kaiken kansan päihteettömäksi olohuoneeksi. Elokolossa on mahdollista lukea päivän lehdet, nauttia virvokkeita, seurustella, katsella televisiota sekä käyttää tietokonetta. Elokolon asiakaspiiri kattaa kaikki ihmiset. Elokolo tarjoaa ajoittain kävijöilleen ryhmä- ja teematoimintaa sekä luentoja. (Elämäntapaliitto 2007.)

5.3 Tutkimuskohteen ja tutkimusjoukon kuvaus

Opinnäytetyön kannalta oleellista oli saada kuulla kokemuksia suoraan palvelun käyttäjiltä. Suunnitelmavaiheessa huomasin kuitenkin, että naisasiakkaita oli ajoittain vaikea tavoittaa, koska naiskävijöitä vieraili toisissa kohtaamispaikoissa verrattain vähän. Lisäksi kohtaamispaikkojen kävijämäärät olivat päivittäin hyvin erilaisia. Kävijöiden lisäksi päädyin haastattelemaan myös palkattuja työntekijöitä sekä vapaaehtoistyöntekijöitä. Työntekijöiltä ja vapaa-

ehtoisilta saatu tieto osoittautuikin erittäin hyödylliseksi arvioitaessa sitä, miten palvelun tarjoaja tavoittaa naisasiakkaita. Samalla myös alkuperäistä, täysin asiakaslähtöisyyteen perustuvaa tutkimussuunnitelmaa, oli muutettava vastaamaan uutta tilannetta. Työntekijä- ja vapaaehtoishaastattelut sovittiin yleensä etukäteen kyseisten henkilöiden kanssa, mutta muutama otteeseen onnistuin saamaan muutaman työntekijän haastateltavaksi keskellä työpäivääkin. Asiakashaastattelujen saaminen oli tietenkin haastavampaa. Koska päiväkeskuksissa naiskävijöiden määrä oli verrattain pieni, jouduin käymään joissakin useampaan otteeseen. Istuin puhumassa asiakkaiden kanssa, luin lehtiä ja join kahvia sekä samalla yritin saada asiakkaisiin kontaktia. Ainoa peruste haastateltavan valinnalle oli hänen sukupuolensa.

Tavoitteena oli saada mahdollisimman paljon tietoa avoimen haastattelun avulla, mahdollisimman vähillä välilyksymyksillä siten, että jokainen asiakas voisi kertoa omista kokemuksistaan, mutta kuitenkin niin, että haastatteluaineisto vastaisi opinnäytetyömme tavoitetta. Kustakin päiväkeskuksesta pyrittiin saamaan 1 - 3 asiakashaastattelua sekä vähintään yksi kunkin päiväkeskuksen vakituisten työntekijän haastattelu. Kokonaisotoksen ei tulisi ylittää 15 haastattelua. Perusjoukko koostui palkatuista sosiaalialan työntekijöistä, palvelutehtävissä toimivista tukityöllistetyistä tai vapaaehtoisista sekä päiväkeskuksen naiskävijöistä. Päiväkeskukset toimivat verrattain pienillä henkilöstöresursseilla, joten tarpeelliseksi ei koettu rajata työntekijöiden joukkoa tarkemmin. Koska kaikki neljä päiväkeskusta toimivat hieman erilaisilla periaatteilla, en myöskään rajannut haastateltavien joukkoa muuten kuin sukupuolen perusteella.

Tässä opinnäytetyössä on ollut oleellista tutkia koko perusjoukkoa, jolloin puhutaan kokonais- tutkimuksesta. Olen tahtonut tutkia opinnäytetyön kannalta oleellisia henkilöitä, tässä tapauksessa erityisesti naisasiakkaita sekä heidän parissaan työskenteleviä. Satunnaisotannasta otos poikkeaa siten, että haastateltavat on valittu tutkijan harkinnan perusteella. (Metsämuuronen 2006, 45.) Perusjoukko koostui 16 haastateltavasta. Haastateltavien joukossa oli viisi palkattua työntekijää, kolme tukityöllistettyä sekä yhteensä kahdeksan päiväkeskuksen kävijää ja vapaaehtoistyöntekijää.

5.4 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on laadullinen ja aineisto kerättiin avointen haastattelujen avulla. Työ toteutettiin laadullisena, koska pyrkimyksenä oli etsiä asiakaslähtöistä ja henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuvaa tietoa. Metsämuuronen (2006, 88) mukaan laadullinen tutkimusote soveltuu erityisesti tutkimukseen, jossa tahdotaan saada tietoa yksittäisten toimijoiden ajatuksista tai tahdotaan tutkia tilannetta, jota ei voida kokeellisesti tutkia. Hänen mukaansa laadullinen tutkimusote sopii tutkimukseen, jossa tahdotaan saada tietoa syy-seuraussuhteista sekä tilanteiden yksityiskohtaisemmista rakenteista. Laadullisen tutkimuksen aineistoa voidaan Alasuu-

tarin (1999, 84) näkemyksen perusteella tarkastella hyvin monipuolisesti. Tässä tutkimuksessa aineisto koostuu dokumentoiduista tarkasti havainnoiduista tilanteista.

Haastatteluissa käytettiin apuna nauhuria, koska haastattelussa saadun aineiston määrä vaihteli haastattelutilanteittain. Haastattelutilanne on vuorovaikutteinen tilanne, joten nauhurihaastattelun avulla ei ole mahdollista tallentaa kaikkea keskustelussa ilmi tullutta tietoa, kuten esimerkiksi sitä, millaisissa olosuhteissa haastattelu toimitettiin tai minkälainen oli haastateltavan kehon kieli (Alasuutari 1999, 85). Tästä syystä oli tärkeää myös havainnoida haastattelutilannetta ja saada haastateltavilta myös sanatonta informaatiota.

Alasuutarin (1999, 84) mukaan laadullisen tutkimuksen analysointi- ja tulkintamahdollisuudet ovat laajat. Tutkimusmetodien ja -näkökulman valinnalla on merkitystä tutkimuksesta saatuihin tuloksiin. Laadullinen tutkimus monimuotoisuudessaan voi avata useita eri näkökulmia lähestyttävään aiheeseen, Alasuutari lisää. Aineistosta etsittiin samankaltaisuuksia, jotta ilmiöt olisivat tulkittavissa ja tutkittavissa. Tästä syystä aineiston analysointiin käytettiin tyypittelyä. Aluksi aineisto litteroitiin ja ryhmiteltiin tyypeiksi. Tyypittelyä edelsi kuitenkin aineiston jäsentäminen teemoihin. Tyypittelyssä aineisto siis ryhmitellään usein samankaltaisiin tarinoin, joista on mahdollisesti poimittavissa samanlaisia aihealueita (Eskola & Suoranta 2001, 181 - 184).

Avoin haastattelu on muodoltaan vapaa. Se sisältää avoimia ja tarkentavia kysymyksiä, joita haastattelija voi esittää oman tarpeensa mukaan. Haastattelukysymysten avoimuus tarkoittaa sitä, ettei haastateltavaa pyritä johdattelemaan eivätkä kysymykset sisällä valmiita vastausvaihtoehtoja. Koska haastateltavien kokemukset olivat vaihtelevia ja aineiston määrä melko suppea, oli avoin haastattelu opinnäytetyön kannalta perustellusti paras aineiston keräämisen muoto. Avoin haastattelu sopii hyvin arkaluontoisten asioiden tutkimiseen ja syvällisempään analyysiin (Vuorela 2005, 38-39). Avoimen haastattelun avulla on mahdollisuus saada myös puolueetonta tietoa suoraan kentältä. Avointa haastattelua analysoidessa oli mahdollista etsiä yhtäläisyyksiä, mutta paneutua myös henkilökohtaisempiin vivahteisiin.

5.5 Aineiston kerääminen ja kuvaus

Interaktiutilanteessa lähdetään oletuksesta, että puheeseen liittyy aina henkilökohtainen merkitys, jolloin yksikään haastattelu ei voi olla sisällöltään täysin objektiivinen. Näin ollen haastattelutilanteista syntyy aineisto, jolla pyritään selvittämään sosiaalisia ja kulttuurisia ilmiöitä. Tutkijalla tulee olla haastattelutilanteessa pyrkimys objektiivisuuteen, sillä haastatteluvastaus saattaa riippua myös siitä, millainen asetelma on tutkijan ja haastateltavan välillä. Esimerkiksi opiskelija voi saada täysin erilaisen aineiston kuin samassa paikassa työskentelevä työntekijä. Haastattelutilanteessa haastateltava vastaa kysymyksiin oman tulkintansa

pohjalta, jolloin vastuu haastatteluvastauksen sisällöstä on myös osittain tutkijalla itsellään ja hänen tavassaan asettaa kysymys. Tutkijan vastuulla on tiedostaa haastattelutilanteeseen ja aineistosta kumpuavat henkilökohtaiset nyanssit. (Alasuutari 1999, 144, 150.)

Opinnäytetyöhön kerätyt haastattelut järjestettiin erikseen sovittuina ajankohtina kussakin haastattelupaikassa. Asiakashaastattelut toteutettiin ensin seuraamalla tilannetta ja sitten osallistumalla mahdollisiin vuorovaikutustilanteisiin. Haastateltavilta tiedusteltiin, kiinnostako heitä osallistua tämänkaltaiseen opinnäytetyöhön. Haastateltaville esiteltiin opinnäytetyön aihe ja tarkoitus sekä painotettiin, että heidän haastatteluvastauksensa ovat luottamuksellisia. Haastattelutilanteet pyrittiin pitämään mahdollisimman rauhoitettuna. Haastattelut suoritettiin sisätiloissa ja pääasiallisesti joko varsinaisten asiakastilojen laitamilla tai erillisessä tilassa. Työntekijähaastatteluista sovittiin pääosin etukäteen kunkin työntekijän kanssa. Työntekijähaastattelut suoritettiin joko työntekijän omissa työtiloissa tai rauhallisempaan hetkenä asiakastiloissa.

Haastattelut suoritettiin Kumppanuustalo Hannassa, VVA ry:n ylläpitämässä kohtaamispaikassa, Kumppanuustalo Horisontissa sekä Helsingin Elokolossa. Haastatteluja tehtiin yhteensä 16 kappaletta ja ne kestivät yhteensä lähes kolme tuntia. Haastattelut olivat kestoltaan neljän ja neljäkymmenen minuutin väliltä. Kävijöiden haastattelut olivat luonteeltaan lyhytkestoisempia. Nauhuri käynnistettiin tavallisesti sen jälkeen, kun olin esitellyt itseni, opinnäytetyöni aiheen ja haastatteluni motiivin. Työntekijöiden haastattelut olivat sen sijaan huomattavasti pidempiä mahdollisesti senkin takia, että työntekijät olivat usein joissain määrin valmistuneita haastatteluihin. Asiakkaiden valmistaminen haastatteluja varten ei olisi sen sijaan ollut opinnäytetyön kannalta hedelmällistä, sillä vaarana olisi saattanut olla se, että haastateltavat vastaisivat kysymyksiin sen, mitä he haluaisivat haastattelijan kuulevan eivätkä sitä, mitä he todella kohtaamispaikoista ajattelevat.

5.6 Aineiston käsittely ja analyysi

Opinnäytetyön tutkimusote on induktiivinen eli keskeistä on aineistolähtöisyys, jolloin tutkija tekee havaintoja, tulkitsee sekä analysoi niitä ja tekee niiden perusteella omat johtopäätöksensä. Aluksi haastattelut litteroidaan, jonka jälkeen aineistoon tutustutaan perinpohjaisesti. Aineistoon tutustuttuaan tutkija nostaa esiin aineistosta tärkeimmät avainkategoriat, joiden ympärille opinnäytetyön aineistoa aletaan jäsentää tutkimustuloksina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 246.)

Haastattelut nauhoitettiin mp3-soittimella ja kerätty haastatteluaineisto litteroitiin kevään ja kesän 2008 aikana. Haastattelijan litteroimiseen käytettiin aikaa noin 25 tuntia. Litteroinnissa haastateltavat eroteltiin etuliittein: T-etuliitteellä, mikäli kysymyksessä oli kohtaamispaik-

kan työntekijä ja kohtaamispaikoittain A, B, C, D tai E -etuliitteellä, mikäli kysymyksessä oli kohtaamispaikan palvelujen käyttäjä. Jos kohtaamispaikassa haastateltiin useampia työntekijöitä tai vapaaehtoistyöntekijöitä sekä kävijöitä, heidät myös numeroitiin (esimerkiksi ensimmäisen haastattelupaikan työntekijät koodilla T1a, T1b, T1c ja saman haastattelupaikan asiakkaat koodilla A1, A2, A3 jne.). Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 72 A4-kokoista sivua, jotka kirjoitettiin 11-kokoisella Arial-fontilla, rivinvälillä 1,5. Haastattelut purettiin tietokoneelle yleensä kokonaisuudessaan, mutta pidemmät haastattelut purettiin muutaman minuutin osissa.

Analyysivaiheessa haastatteluista saatu litteroitu aineisto luettiin läpi useaan otteeseen, mutta alkuvaiheessa tekstistä alleviivattiin ainoastaan useimmiten esille nousseet, nk. kylläytyneet teemat. Alleviivaukseen käytettiin erivärisiä merkkauksyviä. Myöhemässä vaiheessa alettiin etsiä yksittäisiä kiinnostavia näkökohtia, jotka saattaisivat olla opinnäytetyön kannalta oleellisia. Tämän karkean jäsentelyn jälkeen saatiin esiin viisi suurempaa teemaa, jotka olivat naisasiakkuuden teema, matalan kynnyksen toiminnan teema, vapaaehtoistyön teema, vertaistuen teema sekä matalan kynnyksen palveluja käyttävien ihmisten motiiveja koskeva teema. Nämä viisi teemaa jaoteltiin lopulta opinnäytetyöntressin kannalta kolmen keskeisimmän alateeman alle. Alateemoiksi muodostuivat palvelujen kynnyksen, palvelujen tavoitettavuus sekä sukupuolisensitiivisen työtöteen toteutuminen toiminnassa. Alateemojen muodostaminen ei ollut yksinkertaista, vaan pääteemat vaativat muodostuakseen monimutkaisen mind map -kartaston, jonka avulla lopputuloksesta saatiin lopulta selkeä ja johdonmukainen. Lopulta näiden teemojen sekä niiden alaotsakkeiden alle alettiin kerätä lainauksia tehdyistä haastatteluista. Lopulliseen opinnäytetyöhön päätyivät ne lainaukset, jotka kytkeytyivät parhaiten teoriaan ja ne, jotka tarjosivat yllättävintä informaatiota.

5.7 Tutkimuksen luotettavuus

Opinnäytetyötä suorittaessa on noudatettu sosiaalialan ammattilaisen eettisiä ohjeita (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2005), joiden mukaan alan ammattilaisen on kyettävä kaikissa mahdollisissa tilanteissa neutraaliin, objektiiviseen ja asialliseen toimintaan ihmisarvoa ja yksilöllisyyttä kunnioittaen. Ammatillisuuteen kuuluu kyky tunnistaa omat rajansa ja puutteensa myös ammatillisessa tutkimustyössä. Haastattelijana ja tutkijana ihminen on ainoastaan tilanteen seuraaja ja ratkaisun etsijä. Opinnäytetyön haastatteluissa painotettiin erityisesti haastateltavien mahdollisuutta emansipoitua sekä parantaa omaa asemaansa palvelujärjestelmässä eli parantaa omia yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksiaan, sillä toivon opinnäytetyön antavan uutta tietoa myös matalan kynnyksen työtä kehittäville. Haastattelutilanteet perustuivat vapaaehtoisuuteen eikä ketään haastateltu vastentahtoisesti. Jokaiselta haastateltavalta kysyttiin haastatteluun lupa ja heille kerrottiin haastattelutilanteen olevan luottamuksellinen ja anonymi. Lisäksi kerrottiin, että tutkijoina haastattelihoita

koskee myös salassapitovelvollisuus. Haastattelujen suorittamista varten haettiin Helsingin Kaupungin Sosiaalivirastolta tutkimuslupa, joka hyväksyttiin 25.6.2007.

5.7.1 Uhkatekijöitä luotettavuudelle

Lähtökohtaisesti tutkijana tulee olettaa, että kaikki saatu aineisto on totta, mutta kyseessä ei ole välttämättä kuitenkaan universaali totuus. Tämä väite nojaa faktanäkökulmaan, jota Alasuutari (1999, 90) esittelee teoksessaan "Laadullinen tutkimus". Jokainen haastattelu perustuu siis ihmisten omiin subjektiivisiin käsityksiin tapahtumista ja tilanteista, joita haastattelijan tulisi tarkastella objektiivisesti. Objektiivisuuden teemaan kuuluu myös se, että hän kykenee olemaan johdattelematta haastateltavaa, varsinkin kun kyseessä on avoin haastattelu, jonka sisältö perustuu henkilökohtaiseen näkökulmaan. Toisin sanoen, mitä enemmän haastattelija esittää mielipiteitään, sitä todennäköisemmin hän myös esittää piiloarvojaan ja mahdollisesti myös asettaa itsensä samalle viivalle haastateltavan kanssa (esim. "Olen kokenut tuon täsmälleen saman."), Alasuutari lisää.

Tutkijan objektiiviseen näkökulmaan vaikuttaa kuitenkin suuresti se, minkälainen arvolataus liittyy haastattelun teemaan tai haastateltavaan henkilöön. Esimerkiksi tutkijan oma suhtautuminen toiseuteen tai marginalisaatioon saattaa olla este luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymiselle tutkijan ja haastateltavan välillä. Tutkijan on hyvä tiedostaa omat piiloarvonsa, asenteensa sekä stereotypiansa jo ennen haastattelujen suorittamista. Toisinaan myös haastateltava suhtautuu skeptisesti tutkijaan, tähän saattaa olla syynä esimerkiksi hänen negatiiviset kokemuksensa sosiaalialan viranomaishenkilöstöstä tai epäluottamuksensa muuhun sosiaalialan ammattihenkilöstöön. Joskus haastateltavat pyrkivät myös tuomaan haastattelutilanteessa esiin asioita, joiden he luulevat olevan ongelmien syinä tai jotka he luulevat tutkijan tahtovan kuulla. Haastateltava saattaa myötäillä tutkijan näkemyksiä kyseenalaistamatta niitä. (Kivipelto 2004, 256 - 257.)

5.7.2 Miten vältämme uhkatekijät?

Uhkatekijöihin liittyvät *reliabelin* ja *validin* käsitteet. Reliabelilla tarkoitetaan tulosten toistettavuutta eli sen ei-sattumanvaraisuutta. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mihin se on tarkoitettu. Luotettavuuden mittarina laadullisessa tutkimuksessa reliabiliteetti ja validiteetti toimivat kuitenkin varsin eri tavalla verrattuna kvantitatiiviseen tutkimukseen. Koska tutkimuksen aineistot ja tulokset ovat aina ainutlaatuisia, perinteiset luokittelut eivät voi tulla aina kysymykseen. Laadullisessa tutkimuksessa pidetään luotettavuuden kannalta tärkeänä, että tutkija kuvaa tarkasti tutkimustapojaan, menetelmiään ja menettelyjään. (Hirsjärvi ym. 2001, 213 - 215.)

Hirsjärven ym. mukaan (2001, 248) on myös tärkeää, että opinnäytetyöntekijä muistaa tutkimustyön edetessä pysähtyä säännöllisesti tarkastelemaan omia toimintamallejaan ja menetteilyitään. Jo aineiston kerääminen itsessään on haastavaa, koska haastattellessaan tutkija peilaa aineistoa helposti omaan arvomaailmaansa. Haastattelija saattaa johdatella haastateltavaa tai tuoda esiin omia piiloarvojaan ja olettamuksiaan, jolloin haastatteluaineistosta ei tule täysin luotettavaa. Tästä syystä tutkijan tulee perustella tarkasti omat johtopäätöksensä, jo kauan ennen kuin kirjaa näkemyksensä paperille. Analyysivaiheessa tulee muistaa, ettei aineisto edusta absoluuttista totuutta, vaan haastateltavien henkilökohtaisia mielipiteitä toiminnasta. Hirsjärvi muistuttaa, että haastatteluaineistossa esiintyvät mielipiteet ja ajatukset ovat suuntaa-antavia, mutta niitä ei voi laajemmin yleistää kaikkia kävijöitä eikä myöskään kaikkia matalan kynnyksen toimintaa ja palveluja tarjoavia toimipaikkoja koskeviksi. Sen sijaan haastatteluaineisto kertoo totuutta juuri kyseisestä haastattelutilanteesta, haastattelu paikasta ja haastateltavasta.

Haastatteluvaiheessa ja otosta analysoidessa oli tärkeä muistaa, ettei omille johtopäätöksille tulisi antaa liian suurta arvoa. Äärimmillään on vaarana, että tutkija päätyy kirjoittamaan omista ennakkoluuloistaan (Eskola ym. 2001, 180). Tästä syystä olen tutustunut laajasti marginalisaatiota ja sukupuolisensitiivisyyttä koskevaan oheiskirjallisuuteen. Olen myös pohtinut tutkimuseettiseltä kannalta, kuinka haastattelutilanne on mahdollista pitää neutraalina ja soveliaana matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa, jotka ovat avoimet kaikille, ja joissa ihmisten anonymiteettiä vaalitaan. Rikoonko matalan kynnyksen kohteiden periaatetta? Uskon tämän opinnäytetyön koituvan matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen asiakaskunnan yhteiseksi hyväksi ja opinnäytetyö suoritustapoineen on tästä syystä tutkimuseettisesti oikeutettu.

6 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksissa tarkastellaan matalan kynnyksen palvelujen tavoitettavuutta sekä toimintaan osallistumiseen vaikuttavan näennäisen kynnyksen korkeutta ja sen korkeuteen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi muodostetaan kuvaa matalan kynnyksen palveluja käyttävästä ja toimintaan osallistuvasta naiskävijästä. Lopuksi esitetään, millaisia toiveita ja tarpeita naiskävijöillä kohdistuu matalan kynnyksen toimintaa kohtaan sekä millä tavoin periaatteet ja käytäntö matalan kynnyksen työssä kohtaavat kävijöiden ja työntekijöiden mielestä.

6.1 Miten matalan kynnyksen kohtaamispaikat tavoittavat naiskävijät?

Kävijät kertovat tullessaan käymään matalan kynnyksen toimipaikkaan, koska tiesivät sellaisen sijaitsevan oman kotinsa lähetyvillä. Osa taas astui sisään sattumalta tai ohi kulkiessaan. Monet kävijät olivat kuulleet matalan kynnyksen toimipaikoista tuttaviensa kautta. Monesti joku

ystävistä on ollut mukana matalan kynnyksen toiminnassa tai vapaaehtoistoiminnassa ja suositellut paikkoja tai jotakin tiettyä järjestettyä toimintaa myös ystävilleen.

”Mullahan puolet mun työkavereista oli tuossa teatteriesityksessä... Että oon mä niitä tuonu...”

Internet ja sanomalehdet koetaan myös tärkeinä väylinä kävijöiden tavoittamiseksi. Osasta toimintaan osallistuneista on tullut vakituisia kävijöitä kurssien tai harrastustoiminnan kautta. Monet kävijät hakeutuvat ensisijaisesti harrastustoimintaan ja tavoittavat sillä tavoin myös matalan kynnyksen toiminnan. Koska matalan kynnyksen toimipaikat ovat useimmiten epävirallisia ulkopuolisia toimijoita, omatoimisuus nähdään matalan kynnyksen toiminnan tai palvelujen pariin hakeutumisessa oleellisena. Tietokanavina toimivat niin ystävät, tuttavat, Internet kuin sanomalehdet.

”Puskaradion kautta varmaan ensimmäisenä ja riippuu, mitä he haluaa. Nuoremmat osaa käyttää nettiä ja osaa hakea jotakin... keramiikkaa tai kirpputoria tai jotakin... ni sit ne tavottaa varmaan googlen kautta. Viranomaset ei meitä... viranomasten kautta nuoret työharjotteluun tulevat tavottaa, koska me ollaan niinku... mehän otetaan nuoria työharjotteluun, et jos on semmosessa toimenpiteessä ni tavottaa. Ja sitten... No sit se on ihan tätä... kylhän se on aika perinteistä että... Näissä tämmösissä alueellisissa tilaisuuksissa ollaan niinku... jaetaan informaatiota...”

” No mä oon kyl ihan nähny jostain lehdestä tän... Ja sit mä oon joskus käyny... Joku juhla juttu tääl ollu niin mä kävin sillee... Mut sitten mä tulín sen tietokonekurssin kautta mä juutuín tänne jotenki...”

Kynnyskysymyksenä matalan kynnyksen toiminnan tavoittamiseksi voi olla myös toiminnan liittäminen marginalisaatiotyöhön ja sosiaalialan viranomaistyöhön. Näihin taas mielletään kuuluvaksi oleellisena osana byrokraattisuus. Monilla kävijöillä ei ole välttämättä mahdollisuutta, välineitä tai rohkeutta etsiä tietoja matalan kynnyksen toiminnasta. Siksi sekä kävijöiden että työntekijöiden puolelta toivotaankin, että matalan kynnyksen toimipaikka olisi niin lähellä potentiaalista kävijää, ettei varsinaista etsintää tarvitsisi harjoittaa.

”Ei ne (naiset) saa (tietoa matalan kynnyksen kohtaamispaikoista) ja ne ei itte kykene niinku etsimään kaikkee. Et on hirveen paljo semmosii naisii, että ne menee sit uraa myöten, mihinkä ne on kotona tottunu ja kun minust se on... pitäis kurkata 'tonne ja tonne ja joka puolelle'...”

*”Niin... ja sitten semmonen liika byrokraattisuus on monessahan on... Et ne niinku... lii-
kaa... ettei sit tuu ihmisten lähelle.”*

Sekä kävijöiden että toimintaan työntekijöinä osallistuvien puolelta toivotaan, että matalan kynnyksen toimintaa markkinoitaisiin laajemmin eri instansseissa, jotta toiminta tavoittaisi mahdollisimman suuren osan potentiaalisista asiakkaista.

*”Ehkä niinku mennä jonnekin ja kertoo täst... Et me mentäs jonnekin ja ”hei, me ollaan
tämmönen mesta et meille voi tulla kaikki”... et se vois ehkä... et mihin sitä sit menis
johki... Mä en osaa sanoo, mut joku tommonen vois olla ehkä. Et me voitais niinku ker-
too, mitä kaikkee tääl voi tehdä ja me ollaan niinku tämmösii...”*

6.2 Kynnyskysymyksiä

Helsingissä matalan kynnyksen kohtaamispaikat tarjoavat hyvin heterogeenistä palvelua. Koh-
taamispaikkoja on useita ympäri Helsinkiä ja useat niistä ovat suunnattu jollekin tietylle koh-
deryhmälle. Paikkamme, josta aineisto on kerätty, on suunnattu ainakin periaatepohjalta kai-
kille ihmisille, tosin kohtaamispaikkojen toimintaperiaatteet saattavat olla hyvin erilaisia.
Kohtaamispaikan määritelmä riippuu hyvin paljon siitä, minkälaisen kävijäkunnan tarpeisiin
toimintaa suunnitellaan.

Matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa toiminnan tärkein periaate on tarjotun toiminnan
helpous ja anonymiteetti. Toisinaan kynnys on korkeampi, toisinaan matalampi. Se, kuinka
korkea kynnys on, ei riipu pelkästään ihmisestä, vaan myös siitä, kuinka helposti palvelu on
tavoitettavissa ja kuinka helpoksi palvelun käyttäminen on kävijöille tehty. Lisäksi kynnukseen
voivat vaikuttaa myös muut kävijöitä henkilökohtaisesti askarruttavat seikat, kuten sukupuoli
tai toiminnan sukupuolettomuus. Monille kävijöille matalan kynnyksen kohteet ja matalan
kynnyksen toiminta ovat olleet aluksi käsitteinä melko vieraita. Käsitteen, toiminnan kohde-
ryhmän tai itse toiminnan epämääräisyys saattavat jo itsessään olla kynnystä korottavia teki-
jöitä. Hiltusen (2006, 4 - 5) mukaan, turvallisuus ja anonymiteetti, mutta toisaalta kuitenkin
myös vertaisuus ja kontaktien luominen, ovat kynnystä madaltavia tekijöitä.

*”Mut mie tulin tänne aikoinaan sil silmäl pitäin, et tuol on jännän näkösii ihmisiä, mie
kuljin täst ohi. Ja sit mie aattelin, et ois kauheen mukava mennä, mut voikohan tonne
mennä ja sit mie otin selvää, et Elokoloon voi tulla kahville ja muuta...”*

6.2.1 Asiakkuuden stigma

Vaikka pyrimme matalan kynnyksen toiminnan periaatteiden nimissä välttelemään syrjäytymisen ja marginalisaation teemojen paisuttelua, emme voi kuitenkaan ohittaa sitä faktaa, että useiden matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen toiminta perustuu suureksi osaksi syrjäytymisen preventiiviseen ja interventiiviseen toimintaan, kuten Helne (2002, 156-159) kirjoittaa. Naisen syrjäytyminen sekä sen omaleimaisuus ja siihen liittyvän stigman pelko vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka korkea tai matala kohtaamispaikan kynnys lopulta on. Useat haastateltavat pohtivatkin, että kynnys kohtaamispaikkaan tulemiseen voi olla korkea juuri siksi, että ovesta sisään astuessaan ihmiset uskovat identifioituvansa "syrjäytymisvaarassa olevaksi" tai "syrjäytyneeksi". Helneen mukaan Suomessa syrjäytyminen on ymmärretty etenkin sosiaalisesti huono-osaisuudeksi. Huono-osaisuus on tämän lisäksi myös spatiaalinen eli tilallinen käsite. Syrjäytymiseen liittyy spatiaalisen ja sosiaalisen aineksen lisäksi myös symbolinen ulottuvuus. Lähiöväestön leiman saaneiden ihmisten välillä on symbolinen etäisyys, vaikka sosiaalista etäisyyttä ei todellisuudessa olisikaan. Esimerkiksi Itä-Helsingissä asuvilla ihmisillä lähiöväestön leima on konkreettinen. Alueelliset tukitoimet saattavat vaikuttaa alueen asukkaiden sosiaaliseen asemaan leimaavasti, vaikka lähtökohta onkin yhteisön kannalta positiivinen.

Vaikka opinnäytetyön haastattelukohteet eivät ainakaan periaatteiltaan rajaa kävijäkuntiaan, kohteiden matalaa kynnystä korottavat potentiaalisten kävijöiden ennakkoluulot matalan kynnyksen toimintaa tarjoavia kohteita kohtaan.

"Nii, et mie aattelin ensin et tää on niinku jollekki sillälail et... jolla on niinku vähän rahaa et ei pysty."

"Joo, tossaki monet on kysyny aina, että voiks he tulla sinne. Toiset taas sanoo, et ei mun tarvii tulla tämmöseen paikkaan."

Pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin perusteella rakennettu sosiaalipolitiikka takaa kansalaisille sen, että taloudellisen ahdingon kohdatessa syrjäytynyt ihminen voi käyttää hyväkseen verovaroin kerättyjä valtion minimituluita. (Julkunen 2006, 180-183.) Tämä puolestaan johtaa helposti häpeän ja alemmuuden tunteeseen, jolloin ihminen saattaa helposti stigmatisoida itsensä. Kohtaamispaikan luona saatetaan kiristää kävelytahtia juuri sen takia, että pelätään ulkopuolisten ihmisten tuomioita. Todellisuudessa ihminen kuitenkin peilaa vain omia tunteitaan ja pelkojaan. Leimautumisen pelko aiheuttikin haastateltavien keskuudessa korkeimman kynnyksen matalan kynnyksen palvelujen käyttämiselle. Toisaalta uskottiin, että ensiaskel kohtaamispaikkaan voisi madaltaa kynnystä vierailta samassa paikassa uudestaankin. Kun tulemisen kynnys on ylitetty, monen haastattelijan mielestä oli helppoa tulla toisenkin kerran.

”Ja sit mä jotenki ensin aluks... ihan oikeen mä kyllä ajattelin, et tää on joku mielen-terveys... joku... Ja mä aattelin, ehkä mä en sitten jaksakaan tulla tänne ja mä ihan semmosena vähä uteliaana tulin tohon sen verran, että ostin kahvia ja luin Hesaria, ku mä oon pitkällä sairaslomalla, ni tota, mä aattelin, että sillee säästää... ja sit ei jaksaa niitä Hesareita kantaa uloskaa, ku se on niin kauheen iso lehti... Ni mä luen lehtee vaan ja tota... ja olin kauheen varovainen.”

”Mut ku saa jonku liikkeelle ees kerran, ni kyl se tulee viel toisenki kerran. Se on vaan se, että pitää saada liikkeelle.”

6.2.2 Päihteettömyys

Vaikka etenkin työntekijähaastatteluista käy ilmi, etteivät matalan kynnyksen kohteet pyri valikoimaan kävijäkuntaansa, tietynlaista rajaustoimintaa kuitenkin suoritetaan. Useat matalan kynnyksen päivätoimintaa tarjoavat toimitilat ovat päihteettömiä. Tämä rajaa matalan kynnyksen toiminnan vain tietyille, päihteettömälle kansanryhmälle. Toisaalta päihteettömyys myös madaltaa etenkin sosiaalisista paineista syntyvää kynnystä sekä lisää turvallisuudentunnetta. Useimmat kävijät eivät tuoneet ilmi päihteettömyyden vaikutusta kynnyksen korkeuteen, mutta etenkin työntekijöiden mielestä päihteettömyys nähtiin useimmissa matalan kynnyksen toimipaikoissa positiivisena asiana.

”On... on joo (asiakaskunta laaja-alainen). Se voi ehkä tehdä se, että ku tääl on semmonen sääntö et selvin päin pitää olla.”

6.2.3 Anonymiteetti

Anonymiteetin vaalimisen tärkeyttä ei mainittu erityisesti haastateltavien keskuudessa. Tämä saattaa toki johtua siitä, että monet haastateltavista olivat toimipaikkojen vakituisia kävijöitä ja tietävät jo etukäteen matalan kynnyksen toimintaperiaatteet. Matalan kynnyksen tilat on useimmiten sijoitettu katutasoon ja suhteellisen rauhalliselle ja neutraalille paikalle, jottei sijainnista tulisi ainakaan kynnyskysymystä. Sijainnin lisäksi tilojen viihtyisyys sekä liikuntaesteet olivat haastateltavien mietinnän kohteina. Toiset olivat sitä mieltä, että viihtyisyys ja valoisuus madaltavat kynnystä ja tekevät toimitilasta houkuttelevamman. Toiset taas olivat sitä mieltä, että kävijöiden anonymiteettiä tulisi erityisesti varjella, jotta useimmat rohkenisivat tulla paikalle.

”No niitä (asikkaita) varmaanki tulis, jos toi ikkunaverho pidettäis alhaalla.”

6.2.4 Palvelujen hinta

Tarjottujen palvelujen edullisuus voi olla matalan kynnyksen kohtaamispaikassa etu ja haitta. Palvelujen helppouden puolesta puhuu se, että useissa matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa tiedonetsimispalveluja ja ohjausta on tarjolla ilmaiseksi. Toimintaan ei yleensä liity velvoitteita, kuten osallistumismaksuja.

”On (internet ilmainen) juu. Ja ilman mitään ajanvarauksii. Et siin on aina joku... Nyt on neljä koneetta asiakkailta tuolla et aina on vapaana ja työntekijä sitten opastaa.”

”Ja ku miettii, et on työttömiä ja yksinhuoltajaäitejä ja muita, niin se on kuitenkin valtava etu tänä päivänä, että jossain on jotain ilmaistoimintaa.”

”Haast. A: Ku yleensä pitää olla aina se rahapussi auki, mutta...”

Haast. B: Tääl ei oo sellasta, on halpa kahvi ja pulla ja...”

Haast. A: ...eikä tarvii bussilippuja, mitään monenkymmenen euron bussilippuja pitää, jos ei mihinkään lähekään... Niin. Et kaikesta pitäis säästää tällä hetkellä.”

Toisaalta koetaan, että palvelujen edullisuus lyö koko toiminnalle myös tietynlaisen stigman tai ainakin kävijälle sosiaalisen leimautumisvaaran.

”Ja sit ne kattoo, että 'eihän tämmöst, ku tää oo niin halpa ni kehtaa, ku käy tois ja on palkka ja muuta... Et ei ne katso tänne sisään. Et tänne saa tulla sisään kuka vaan.”

6.2.5 Velvoitteet

Matalan kynnyksen periaatteiden mukaan toiminnan ei tulisi velvoittaa kävijöitään mihinkään (Lund 2008, 7). Silti osa kävijöistä kokee toiminnan velvoittavaksi, vähintäänkin toimintaan osallistuvien kävijöiden sanallisen tai sanattoman painostuksen vuoksi. Velvoitteet ovat monelle kävijälle kynnyskysymyksiä ehkä siksi, koska perinteisesti on totuttu siihen, ettei mikään tuki tai palvelu tule yhteiskunnassa ilmaiseksi.

”Se pienin, ehkä pienin kynnyks tai pienin, mihin halutaan... Ei se pienin ole, mutta tavallaan semmonen, että vois tulla niinku osallistumatta mihinkään Haastattelupaikan... ni ois just tulla... tekemään vaikka, et 'mitä mä voisin tehdä täällä'. Siinä se kynnyks ei oo suinkaan, mitä sä olet tehny tai mikä sun koulutus on, mutta se voi muodostuu siitä, että olemassa oleva porukka katsoo vähä karsaasti, että nyt tuli uus lisää tai tuli vähän vääränlainen, et kyl kynnyksii on aina.”

*”Sit semmonen mun mielestä sen tekemisen kannalta... Mä pelkään oikein sellasia fyysisiä... Ku joku keksii sellasia fyysisiä... Mä pelkään semmosia, ku joku keksii et ruve-
taampas kaikki tekemään suursiivousta täällä. Ikkunanpesuki on aika kauhee... Sem-
mosia mä oikein pelkään, ku jossakin on ollu... Joskus tuntu että 'on tää nyt hauskaa' ku
vapaaehtoset tekee kaikki... kaikkien paikat siivoo... Kyl mä tavallaan ymmärrän, et
siellä missä ollaan... Mut sekin alko sit mennä niinku... Mähän olin nuori silloin, mut
vanhemmiten ei uskaltanu tulla ku velvotettiin kaikkee niin kauheesti tekemään...”*

6.2.6 Henkilökunta ja toimitilat

Hännisen mukaan (2004, 79 - 82) sosiaalialan työntekijöiden naisvaltaisuus on vaikuttanut so-
siaalialan ja epäilemättä myös matalan kynnyksen paikkojen toimintaan pehmentävästi. Hoi-
vakoulutustaustaiset ja yhteiskunnankin määrittelemät naiset tekevät myös työtään hoi-
vanäkökulman sekä yhteiskunnan asettaman naisnäkökulman avulla. Miehin ”hoivanäkökul-
ma” ja miehiset työmuodot nähdään vertailussa jokseenkin kovempia arvoja korostavimpana,
Hänninen kirjoittaa. Tältä osin voisi uskoa, että naisvaltainen sosiaaliala tarjoaisi asiakasryh-
milleen jokseenkin sukupuolisidonnaista palvelua. Määrittääkö palvelun laadun ammattilainen
vai asiakkaan sukupuoli? Vai onko palvelun laatu ylipäänsä sidoksissa sukupuoleen. Nyqvistin
(2004, 123 - 126) mukaan naisen ja miehen auttamistyössä myös ammattilaisen sukupuolella
suhteessa asiakkaaseen on merkitystä. Esimerkiksi väkivallanpelkoa kokeneen naisen luonte-
vana ”auttajana” ja tukijana on pidetty tavallisesti toista naista. Auttamistahoon kontaktia
ottaessa ongelmatilanteessa olevat naiset tuntevat lähes säännönmukaisesti pelkoa, häpeää
tai syyllisyyttä. Siksi auttajalta edellytetään hienovaraista suhtautumista, jotta asiakassuh-
teesta voisi tulla luottamuksellinen.

Matalan kynnyksen yökahviloissa toimintaa varjostaa tietyissä määrin myös väkivallan varjo -
jollei välittömästi, niin välillisesti. Paitsi, että naisten suhtautuminen paikallaoleviin kanssa-
kävijöihin voi olla pelonsekainen, epäilemättä myös kohtaaminen miespuolisen työntekijän
kanssa saattaa herättää pelkoa tai ahdistusta.

*”Et ehkä senkin tai takia, ja sit tietty on paljon miehiä ja riippuu tietty siitä jos on
paljon huonoja kokemuksia miehistä, ei ehkä halua tulla semmisiin paikkoihin, jossa
on paljon miehiä. Sit siin pitää olla jo niin huonossa kunnossa, et ei oo sitä kynnystä
enää.”*

*”Suurimmalle osalle (tämä on) miesten yöpaikka, minne ne tulevat missä kunnossa
vaan, vaikka konttaamalla, aggressiivisia joskus.”*

Haastateltavat pitivät päivätoiminnassa tärkeänä, että matalan kynnyksen kohtaamispaikan henkilökunta on myös itse kiinnostunut toimintaan osallistumisesta. Kävijöiden ja työntekijöiden yhteistoiminta luo avointa ilmapiiriä ja välittömyyttä.

”Siel on semmonen masentava se... Et se henkilökunta ei... Sit se ei millään tavalla osallistunu siihen touhuun et se oli niinku omis oloissaan.”

Matalan kynnyksen toimintaa tarjoavien paikkojen toimitilat puhututtivat myös sekä käytännön että periaatteen tasolla. Kävijät pohtivat matalan kynnyksen korkeutta konkretian kautta: myös huonokuntoisten ja liikuntaesteisten tulisi päästä mukaan toimintaan. Lisäksi yleisen viihtyvyyden koettiin vaikuttavan kynnystä madaltavasti.

”Ku täs on nää portaat ni tänne ei pääse ne huonokuntoset...”

”Kyllä siis sopiva kynnys. Joo-o. Helppo tulla. Tää on paikkanaki helppo löytää. Täähän on hirveen valosa ja viihtysä. Isot ikkunat ja kaikki. Niin on, että...”

”Must tää on jotenki niin nätti tää talo ja kodikkaan tuntunen... Kivat ihmiset täällä, tää henkilökunta ja... mä oon ollu ihan tyytyväinen.”

6.3 Naiskävijän muotokuvaa maalaamassa

Sosiologian kirjallisuuden perusteella naisten osallistuminen kuvataan sankarittaruudeksi, vahvaksi naiseudeksi, sillä juuri suomalaiseen sukupuolijärjestelmään mielletään vahva naiseus, jonka mukaan vain vahva nainen pärjää miehen rinnalla (Lempiäinen 2003, 113). Erytisesti työntekijöiden haastatteluvastauksissa korostui naisten arkipäivän romantisoitu sankarittaruus. Naiset nähtiin selviäjinä ja arjen pyörittäjinä. Naisen arjessa selviäminen koettiin sosiaalstavana ja verkostovoimavaroja tuottavana.

”(Naisen rooli yhteiskunnassa) määrittää (naisasiakkuutta), joo. Tietysti lapset varmaan pitää jollain tavalla... Joo, ja sit arki, ku naiset pyörittää arkea. Siinhän on tavallaan se huono puoli, kun puhutaan tasa-arvosta, et nainen pyörittää arkee, tavaltaan sit tämmösissä kriisitilanteissa, et se onkin sit sen naisen etu, et niil on arki hanskassa, koska arki pitää ihmisen kasassa.”

”Nii... Et mä sanosin, et naisten rooli on tääl tosi aktiivinen, mutta niin on miestenkin, mut miehet on enemmän sellasia, et ne ei oo oma-aloitteisia eikä niin innovatiivisia. Heitän tämän näin... Vaan et ku antaa tehtäviä, ni ne tekee. Mut mun mielest naiset on ollu täällä ne... eteenpäin viejiä.”

”Mut ne harvat naiset jotka tässä on käyny, nii mul on tullu semmonen kuva että heillä on niinku tarve osottaa se, et he pärjää. Eli tälläst tietty, tota ni sosiaalista kyvykkyttä enemmän ainakin niinkun ajatustasolla, että tavoitteellisuutta siinä toiminnassa.”

”Ni kyl meillä on niinku... Ehkä meillä on tällanen syndrooma, että voimakkaammat naiset ja surkumiehet...”

Vaikka Hänninen (2004, 83) kirjoittaaakin, että moderniin mieheyteen mielletään kuuluvaksi esimerkiksi kurinalaisuus, itsekontrolli sekä riippumattomuuden tavoittelu, haastattelutilanteessa naiset nähtiin kuitenkin sosiaalisesti vahvempina yksilöinä. Naisille luotiin toistuvasti vahva selviytyjäidentiteetti, jonka mukaan naisten uskottiin selviävän arjen ongelmista ja syrjäytymisen uhasta sekä itse syrjäytymisestä miehiä paremmin. Naiseudesta uskottiin myös olevan hyötyä tuen saamisessa.

”...niin sehän on niinku et nää naiset laitetaan ensimmäisenä vaikka heikoille jälle. Näinhän se vanha kansa sanoo, ne on niinkun etu asemassa joka paikassa asuntoa jaettaessa. Kato ku se kassialma rähjäntyy tuolla kadulla paljon rähjäsemmän näköseks ku jätkät... se (mies) ku repsahtaa, se menee sitten kokonaan...”

6.4 Mitä matalan kynnyksen kohtaamispaikat tarjoavat naiskävijälle?

Naiskävijöille suunnattua tarjontaa olen pyrkinyt tarkastelemaan kahdelta kantilta: työntekijöiden tai työntekijän roolissa olevien sekä kävijöiden näkökulmasta. Siinä missä työntekijöiden näkemykset painottuivat sukupuolineutraaliuteen, kävijät suhtautuivat tarjontaan moninaisemmin. Tarkoituksena ei ole sulkea kumpaakaan näkökulmaa pois tai asettaa niitä vastakkain, vaan antaa palvelutarjonnasta kattavampi kuva.

Työntekijät eivät pääasiallisesti pyrkineet erittelemään oman työpaikkansa tarjontaa, mutta seura, edullinen ruoka ja itselle tärkeiden palvelujen etsiminen nähtiin kävijöiden kannalta keskeisinä palveluina.

”Mutta aika paljo tommonen niinku... seura... sosiaaliset kontaktit ja... se on se aamupuuro, kahvi, päivän lehdet... tai aamun. Joo... Jotkut käy netistä hakee jotain... Semmosii jotka on käyny netissä asuntoja hakemassa. Käy kattoo vähä vapaita vuokra-asuntoja.”

Kävijät kykenivät myös erittelemään vastauksissaan palveluja pienemmiksi osiksi. Palvelutarjonta näyttytyy kävijöiden vastauksissa hyvin moninaisena. Asiakashaastattelujen perusteella useimmat naiset käyttivät matalan kynnyksen palveluja erityisesti sosiaalisten kontaktien luomiseen tai ylläpitämiseen. Monille säännöllinen vierailu matalan kynnyksen toimipaikassa oli myös tarvittava henkireikä neljän seinän sisältä irtautumiseen. Se toimii jopa lääkkeenä yksinäisyyteen sekä virkistää mieltä. Nämä ilmiöt vaikuttivat vastausten perusteella täysin riippumattomilta toimipaikoista tai niiden palvelujen tai tarjotun toiminnan luonteesta.

”Siis ku aattelee, et... Ihmisen pitäis kävellä, kävellä tosiaanki eikä missään maata sängyssä vaan... Jos hirveitä ilmoja ollu tässä syksyllä, Joulun aika ja nytki, ni on ees joku paikka lähtee. Ettei jää niinku kämppään!”

”(Kohtaamispaikka tarjoaa minulle) virikettä, et ei oo niinku niin masentunu eikä oo sillee kyllästyny kotona istumiseen. Kattoo tuol seiniä ja odotella... Et ei siit tuu mitään. Tää on paljo vaihtelevampaa siinä, et ku mä teen tätä ni mä oon paljo virkeempi ku mä tulen kotiin ja jaksan olla niinku enempi kotona.”

Vertaistuen toimintaympäristöinä toimivat vertaisyhteisöt. Vertaisyhteisöiksi kutsutaan Juhilan (2006, 126 - 128) mukaan sellaisia ihmisiä, jotka elävät elämässään samanlaista (usein marginalisuuden) aikakautta ja voivat jakaa elämäntilanteisiinsa liittyviä yhteisiä kokemuksia sekä tukea ja eheyttää toisiaan yhteisten kokemusten avulla. Yhteinen ja jaettu tieto tekee näistä ihmisistä toisiinsa nähden vertaisia. Vertaisuus tukee sosiaalisten kontaktien syntymistä, mutta ammattilaisten avustuksella vertaistuen avulla voidaan saada aikaan myös eheyttävää ja voimaannuttavaa vaikutusta. Vertaistuki on luonteeltaan enemmän sosiaalista kanssakäymistä sekä jakamista ja juuri sellaista vapaaehtoisuuteen perustuvaa vuorovaikutteista toimintaa, johon alan ammattilaiset eivät voi täysin ihmisiä johdatella. Vertaisyhteisöjen toivottavaa syntymistä sen sijaan voidaan edesauttaa luomalla sen syntymiseksi tarpeelliset puitteet, joista esimerkkeinä ovat matalan kynnyksen kohtaamispaikat. Juhila lisää vielä, että vertaisyhteisöt voivat olla sekä positiivisia että negatiivisia, riippuen siitä, millaiseksi vertaisyhteisön toiminta ihmisten aikomuksia muuttaa. Joskus vertaistuki aktivoi, joskus se passiivoi, mutta vertaistoiminnan funktionaalisuus perustuu juuri siihen, ettei päätöksentekoa ja vuorovaikutteisuutta erityisesti ohjata ammattilaisen avulla, vaan sen toimivina osasina ovat ihmiset - kokijat.

Jos puhutaan vertaistuesta ja -toiminnasta matalan kynnyksen yhteydessä, on tietysti otettava huomioon, minkälaista toimintaa matalan kynnyksen toimipaikka tarjoaa. Erityisesti tietynlaisille kävijäryhmille, kuten päihteiden käyttäjille tai mielenterveyskuntoutujille, suunnatussa toiminnassa on mahdollista puhua vertaisuudesta. Harrasteryhmissä vertaisuuden kokemuk-

sen voi saada harrasteen kautta. Sen sijaan esimerkiksi neutraalin päiväkahvilatoiminnan kohdalla, ei varsinaisesta vertaisuudesta voi puhua.

”Ja sen jälkeen minust on viehättävää täällä, ku täällä on kaikensorttisii ihmisii, jutella niitten kanssa, et kuulla niitten elämästä. Se on niin erilaista, kun mitä tämmönen, jol on niinku vakaa elämä.”

Toiset tunsivat kiinnostusta erityisesti harrastustoimintaa kohtaan. Ryhmät ja vuorovaikutteiset tilanteet ovat myös asiakkaiden suosiossa. Tietyt toiminnot ovat syystä tai toisesta muovautuneet selkeästi enemmän naisten toiminnaksi. Vastauksissa voi havaita myös vertaistoinnin merkityksen tärkeyden.

”Mä oon käyny täällä joka päivä ja mä oon pitäny tätä niinku semmosena kivana paikkana et on kiva tulla askartelea jotain ja tekemään... ja tääl on kaikkee kivaa. Just tuol taideterapiassa oon ollu ja käsitöissä ja...”

”Jouluruuat ihanat me syötiin oikein kynttilänvalossa... Joulumusiikkii kuunneltiin ja ihanii jouluruokii tehtiin... Sit meil oli semmonen niinku makujen maailma oli... Ranskalainen keittiö, italialainen keittiö, meksikolainen ja... mikäs se neljäs oli...”

”Ja ihmisen pitäiski ain kuuluu johonki ryhmään, et sillä ois semmost tukijoukkoo, joitten kans voi jutella ja hoitaa tät psyykkist puolta. Et sääli semmosii ihmisii, jotka on ihan yksin. Et jonkunäköin ryhmä on aina hyvä olla.”

”Naisillehan tääl on vaikka mitä, ku on toi ompelujuttu ja sit se vielä lisääntyy... ja paranee tavallaan.. ja toi taide, siinä käy yks mieski, mutta... en mä tiedä, nois jumpissa, ei niissä yleensä yhtään miestä näy...”

Kävijöiden vastauksissa mainittiin myös mahdollisuudet median käyttöön sekä tiedonhankintaan, jotka osaltaan tukevat ihmisten osallisuutta sekä antavat mahdollisuuksia päästä elämässä eteenpäin.

”Tääl on kiva ku tääl on näit lehtiä, Iltasanomat ja Iltalehdet ja Hesarit ja... Niitä mä sitten luen ja juttelen sitten täällä.”

6.5 Miten toiminta vastaa naiskävijöiden tarpeisiin?

Seuraavassa tarkastellaan, kuinka sukupuolisensitiivisyys toteutuu paikoissa periaatetasolla ja käytännön tasolla. Periaatetasolla tarkoitetaan tässä niitä yleisiä periaatteita, joita matalan

kynnyksen toiminnan toteutumisessa pidetään tärkeänä - sekä niitä seikkoja, joilla matalan kynnyksen kohtaamispaikat toimintaansa markkinoivat esitteissään ja työntekijöiden tai työntekijäpositiossa olevien henkilöiden toiminnassa ja suhtautumisessa. Käytännön tasolla tarkastellaan kävijöiden vastausten perusteella heidän omia mielipiteitään siitä, miten sukupuolisensitiivisyys kyseisissä kohtaamispaikoissa toteutuu.

6.5.1 Sukupuolisensitiivisyys periaatetasolla

Useimmissa haastattelukohteissa naiskävijöiden tarpeita ei ole erityisesti huomioitu. Naiset ja miehet otettiin vastaan tasavertaisina asiakkaina, joiden henkilökohtaisiin tarpeisiin pyritään vastaamaan mahdollisuuksien ja kysynnän mukaan.

”Tää ei niinkun kohdenna... tää ei niinkun erittele ihmisiä sukupuolten, iän tai minkään muunkaan mukaan. Et tääl niinkun... Kaikki mukaan. Et tääl ei kohdenneta naisille... tai ei oo väliks, vaikka tulis pelkkiä lapsia tänne tai mitä vaan, et tääl on kuitenkin... et tää perushomma niinku toimii.”

”... mut jotenkin täällä on niinku sellanen avoimuus ja sellanen suvaitsevaisuus, mikä tääl vallitsee, niinku että kaikki on tervetulleita kaikkiin juttuihin, niin mun mielestä se on tosi makeeta, että ei oo semmost erotteluu. Ku niit on saatavilla taas, niinku eri paikoissa, et on ihan suunnattu naisille omat foorumit ja miehille omat. Jotenki sillee kiva, että tääl on kaikki niinku saman arvosii, että tavallaan se sukupuoli ei niinku määrää sitä...”

Haastatteluissa käy ilmi, että matalan kynnyksen palvelujen käyttäjäryhmänä ovat suurimaksi osaksi miehet, eikä naisille suunnattua toimintaa ole tästäkään syystä ollut tarpeellista erikseen järjestää. Kävijäjakaumat olivat erityyillisissä matalan kynnyksen toimipaikoissa hyvin erilaisia: päihdesuuntautuneissa paikoissa oli asiakkaana enemmän mieskävijöitä, kun taas harrastetoimintaa tarjoavat paikat houkuttelivat enemmän naiskävijöitä.

”kyllä meillä huomioidaan (naiset) ja tietysti sill tavalla niinku ihan tilastoidaan, koska se näkyy et niit on niin paljon vähemmän. Eli kyl niinkun huomioidaan, mut ei ne niinku sellast erityiskohteluu saa... jos vertaa miehiin, et sillai ku ei tää oo erityisesti suunnattu naisille.

Naisten tarpeet tulevat työntekijöiden haastattelussa esiin melko klassisina. Niissä korostuvat vuosisataiset naisten kodin ja kotona tehtävän työn perinteet sekä perinteisesti naisille mielletyt harrasteet. Haastatteluissa työntekijät mielsivät perinteisiksi naisten harrasteiksi muiden muassa erilaiset käsityöt, keittiötehtävät sekä myyjäiset.

"Mut jotkuthan on ollu luontevasti naisten juttuja niinku esimerkiks tekstiili... Tavallaan se on tullu niinku... Et siin on yks naisten porukka. Kirpputorihan on täysin naisten porukka siinä mielessä, et se on vaan miehet, jotka hoitaa ne kuljetukset. Et ku siihen yhdistettynä työtä ja vapaaehtoistyötä, elämäntarinat, kaikki, mitä kuuluu tavallaan yhteisöön."

"Keramiikkapajassa on pääasiassa naisia. Siel on toki miehiä niillä iltakursseilla, vähemmistö varmaan, on tietenki tosi pieni vähemmistö. Keittiö on hyvin naispainotteinen. Keittiössä on tarkoituksella (naispainotteinen)..."

"Mä nyt puhun täällä siis tosi vanhan ajan asioista, mut ku meil on ollu vanhempia naisia siin alussakin mukana, ni heil on sitä semmost talkookulttuurua. Et tuota... se oli niinku... me ollaan tavallaan pidetty sitä niin itsestään selvänä, et näin on. Miehet on taas ollu vähä niinku kauempana siitä."

Yleisesti tarjottua toimintaa ei ole eritelty erikseen naisille tai miehille suunnatuksi. Työntekijät eivät tunne myöskään tarpeelliseksi erotella toimintaa sukupuolten mukaan naisten ja miesten toiminnaksi.

"No ei mun mielestä (pidä erotella naisten ja miesten toimintaa). Toiset miehet haluu olla miesten kans tekemisissä ja toiset... et ne ei hyväksy ollenkaan niinku toista sukupuolta johonki ryhmään tai.... "

"Mutta nyt sit taas ajatellaan tätä meidän kantaväestöä, et onko naisille tarpeen (järjestää erillistä toimintaa)... Vaikee sanoa, onko vai ei. Se tarve ei oo tullu julki voimakkaasti. Mehän ollaan aina toimittu kuitenkin jotenki tällee porukassa, jossa on ollu miehiä ja naisia..."

Työntekijöiden mukaan erilaisten harrasteryhmien toiminta matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa on toisinaan osin sukupuolittunutta sekä hierarkkista ja jopa epätasa-arvoista.

"Jos keittiössä on mieskokki, se muuttaa kuvion täysin. Että nyt on ihan tietoinen... Joo, tää on ehkä hyvä, et on vähän ajateltu sentään... Keittiössä on tietoisesti naisporukka, koska huomattiin, että niinku "kukko tunkiolla" -ajattelu oli siinä mieskokilla. Et vaikka nainen ois vastaavasti ollu kokki, ni se oli aina kakkonen."

6.5.2 Sukupuolisensitiivisyys käytännön tasolla

Työntekijöiden ja asiakkaiden näkemykset kohtasivat hyvin pitkälle siinä mielessä, että asiakkaat eivät nähneet tarpeelliseksi naisten ja miesten palvelujen eriyttämistä. Kävijöiden puolelta varsinaista toivetta naiseryytetyille palveluille matalan kynnyksen päivätoiminnassa ei juuri ollut.

”Mä tykkään ainaki niinku näin et sekä-että (palvelut miehille ja naisille ovat yhtäläiset) . Joo...”

”En mä... en mä semmosii kannata (eriytettyjä palveluja miehille ja naisille). Mä oon käyny tämmösen koulun, mis on pojat ja tytöt sekasin... Et miekii tiedän, et elämäs pitäas olla nää kaikki sukupolvet sekasin. Ei niit sais eristää, vanhuksii, lapsii ja keski-ikäsi ja miehii ja naisii. Kaikki sekasin. Niinku ennen vanhaan oltiin saunaski sekasin.”

6.6 Summa summarum

Yhteenvedona selkeytän tutkimustuloksia kolmen erilaisen kaavion avulla. Ensimmäisessä kaaviossa (kuvio 4) esitellään matalan kynnyksen toiminnan kävijöiden tavoitettavuuteen vaikuttavia tekijöitä, toisessa kaaviossa (kuvio 5) näytetään kynnystä madaltavia tekijöitä sekä kynnystä korottavia tekijöitä, kolmannessa kaaviossa (kuvio 6) taas määritellään matalan kynnyksen toiminnan tarjontaa sekä työntekijä- että kävijänäkökulmista.

Tavoitettavuuteen vaikuttavia tekijöitä
<ul style="list-style-type: none"> • sijainti • ystävien ja tuttavien verkostot • asianmukainen markkinointi esimerkiksi Internetissä ja lehdissä • aikaisempi osallistuminen toimintaan • erilaiset kynnyskysymykset

(Kuvio 4: Tavoitettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Autio, 2010.)

Kynnyskysymyksiä		
Madaltavat kynnystä	Madaltavat tai korottavat kynnystä	Korottavat kynnystä
<ul style="list-style-type: none"> • toiminnan helppous • anonymiteetti • turvallisuus • vertaisuus • mahdollisuus sosiaaliin kontakteihin 	<ul style="list-style-type: none"> • tavoitettavuus ja sijainti • toimitilan viihtyisyys • liikuntaesteisten huomioiminen • mahdollinen toiminnan kohderyhmä • aiemmat kokemukset • päihteettömyys • palvelujen edullisuus • henkilökunnan asenne ja ammattitaito • sukupuoli 	<ul style="list-style-type: none"> • toiminnan kuvauksen tai matalan kynnyksen käsitteen epämääräisyys • stigman pelko • väkivallan pelko • velvoitteet

(Kuvio 5: Kynnyskysymyksiä. Autio, 2010.)

Mitä tarjotaan?	
Työntekijöiden näkökulma	Kävijöiden näkökulma
<ul style="list-style-type: none"> • sosiaalisia kontakteja • edullista ruokaa ja juomaa • mahdollisuus mediaan ja tiedonhakuun • palveluja ei ole suunnattu erityisesti naisille • sukupuolieriytetyille matalan kynnyksen toiminnalle ei ole merkittävää tarvetta 	<ul style="list-style-type: none"> • sosiaalisia kontakteja ja vuorovaikutteisuutta • virikkeellisyttä • vertaisuutta • harrastuksia • mahdollisuus mediaan ja tiedonhakuun • sukupuolieriytetyille matalan kynnyksen toiminnalle ei ole merkittävää tarvetta

(kuvio 6: Mitä tarjotaan? Autio, 2010.)

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Johtopäätöksissä ja pohdinnassa nousi esiin kynnyksen korkeus eri kohtaamispaikoissa. Seuraavassa pohditaan, mistä kynnyskysymykset voivat johtua ja miten näihin haasteisiin tulisi vastata. Lisäksi käsitellään matalan kynnyksen periaatteen toteutumista. Tämän jälkeen poh-

ditaan, mikä on työntekijän merkitys matalan kynnyksen palvelujen ja toiminnan kehittämässä. Lopuksi tarkastellaan matalan kynnyksen työn tulevaisuuden näkymiä.

7.1 Miehillä, naisilla, kaikilla?

Koska matalan kynnyksen toimintakenttä on hyvin heterogeeninen, on matalan kynnyksen toimintakin suunnattu kaikille osallistujille. Käytännössä tilanne ei ole näin yksinkertainen. Esimerkiksi voimme pohtia, millainen on sukupuolijakauma vaikkapa lapsiperheiden päivätoiminnassa, ompelukerhojen harrastetoiminnassa tai seksi- ja erotiikka-alalla työskenteleville miehille tarkoitetun Urho-projektin toiminnassa. Kaikki kolme esimerkkiä edustavat omanlaisiaan matalan kynnyksen toimintaa, joskin toiminta on jo alkujaan suunnattu erilaisille kohde-ryhmille. Perhetoiminta on tarkoitettu jo otsakkeenomaisesti perheellisten ihmisten arjen tueksi. Vaikka ompelukerhoja ei erityisesti ole suunnattu yleensä millekään sukupuolelle, kävijöistä epäilemättä suurin osa on naisia, sillä onhan jo koulusysteemikin kannustanut miehet "miehisen käsityön" ja naiset "naisten käsityön" pariin. Urho-projekti toimintoinen on jo nimensä ja toimintaperiaatteidensakin puolesta suunnattu miehille (Pro-tukipiste 2010). Näissä kolmessa, osin täysin fiktiivisessäkin, erilaista matalan kynnyksen toimintaa tarjoavassa esimerkissä, on siis jo heti aluksi luotu tietynlainen kynnys. Ja jos kynnukseksi lisätään vielä päihnteellisyys tai päihnteettömyys, voidaanko rajoitteiden lisääntyessä puhua enää edes varsinaisesta matalan kynnyksen toiminnasta? Sukupuolittumiselle uuden haasteen tarjoaa myös sukupuolten moninaisuus, samoin kuin perhetoiminnalle perheiden moninaisuus. Matalan kynnyksen toiminnan pariin mielivällä onkin siis samat mahdollisuudet kuin lapsella karamelli-puodissa, mutta juuri itselle sopivan palvelun löytäminen voi olla haastavaa.

Koska toiminta on moninaista ja näkökulmia on kymmeniä erilaisia, niitä kaikkia ei ole mahdollista tarkastella saman suurennuslasin alla. Jokaisella ihmisellä on omat yksilölliset tarpeensa, jotka määrittävät matalan kynnyksen toiminnan luonnetta. Sukupuoli itsessään määrittää ihmisten toimintaa ja osallistumista siinä, missä esimerkiksi talustilanne, poliittinen ideologia, uskonto tai kansallisuuskin. Vaikka esimerkiksi päihnteetön yökahvilatoiminta saattaa sinänsä vastata periaatteiltaan kysyntään, se ei välttämättä tarjoa turvallisuudentunnetta naiskävijöille, sillä mm. päihdeongelmaiset naiset elävät marginaalissa jo omankin marginaalinsa sisällä. Vaikka matalan kynnyksen toiminta pyrkiikin osaltaan tavoittamaan ne ihmiset, joita virallinen sektori ei tavoita, silti tavoittamatta jäävät usein juuri ne ihmiset, jotka elävät marginaalissa marginaalin sisällä - tai jotka eivät yksinkertaisesti kykene osallistumaan matalan kynnyksen toimintaan, koska kynnys on syystä tai toisesta liian korkea. Sukupuolisen-sitiivisyyden nimissä tulisi kyetä tarjoamaan toimintaa sukupuoli huomioon ottaen, mutta taas toisaalta tasa-arvoajattelua mukaillen. Tämä on haastavaa siinäkin mielessä, että toiminnan epävirallisuus ja vastuun häilyvyys eivät välttämättä tue todellisen sukupuolisen-sitiivisen toiminnan toteutumista resurssien puolesta.

Vaikka keskusteluissa ja toiminnoissa maskuliinisista ja feminiinisistä harrastuksista, miesten ja naisten töistä sekä poikien sinisestä ja tyttöjen punaisesta pyritään eroon, ovat ne silti läsnä tämän päivän matalan kynnyksen toiminnassa kuten yhteiskunnallisessa keskustelussakin. Tämänkaltaiset kahtiajaot eli dikotomiat ovat kuitenkin Keräsen mukaan (1987, 27) diskursiivisia. Ne ovat myös diskursiivisesti eli puheessa tai keskustelussa rakentuneita, joten ne ovat tarkasteltavissa, keskusteltavissa ja muutettavissa, hän lisää. Tämän päivän maailmassa sukupuolen käsite, samalla tavalla kuin naiseuden ja miehisyyden dikotomian haitari, on laajentunut, jolloin sukupuoltakin on käsiteltävä täysin toisella tavalla kuin mihin on totuttu. Kysymykseksi ilmaan jää, löytyykö matalan kynnyksen työn tekijöiltä ja käyttäjiltä edes tahtoa ja halua kehittää sukupuolisensitiivistä matalan kynnyksen toimintaa. Onko siihen edes välttämättä tarvetta vai onko vain hyväksyttävä se, että joskus matalimmistakin matalin kynnyks on liian korkea, vaikka kysymys olisi niin luonnollisesta asiasta kuin sukupuoli tai sukupuolirooli? Juuri nämä seikat tekevät matalan kynnyksen toiminnan sukupuolinäkökulmasta, sen haasteista ja kehittämisestä tarkastelemisen arvoista.

7.2 Kynnystä madaltamassa

Matalan kynnyksen kohtaamispaikat tarjoavat moninaista toimintaa ja erilaisia palveluja kaikille ihmisille. Tavallisesti toimintaa ei ole periaatetasolla suunnattu erityisesti millekään ihmisryhmälle, mutta kohdesuunnattua toimintaakin on olemassa. Matalan kynnyksen periaatteena on sananmukaisesti helppous ja vaivattomuus, anonymius ja vapaus. Toiminnan kohdentaminen osaltaan vaikuttaa kävijöiden tavoitettavuuteen. Toisaalta matala kynnyks tekee palveluihin osallistumisen helpommaksi. Ehkä juuri siitä syystä palveluihin saatetaan liittää erityinen stigma: palvelujen uskotaan olevan jo itsessään suunnattu sellaisille ihmisille, jotka eivät itse kykene täyttämään yhteiskunnallisesti tuottavan kansalaisen ja yhteiskunnan täysivaltaisen jäsenen perustehtäviä, kuten työttömille, syystä tai toisesta yhteiskunnasta syrjäytyneille tai syrjäytymisvaarassa oleville.

Aineiston perusteella matalan kynnyksen toimipaikat tavoittivat asiakkaat huomattavasti yleisemmin oman aktiivisuuden kuin viranomaistahon avulla. Osa matalan kynnyksen palveluja tarjoavista toimipaikoista tarjosi mahdollisuutta työllisyyttä tukevaan työharjoitteluun, joka on käytännössä ainoa linkki viranomaistahon ja epävirallisen matalan kynnyksen tahon välillä. Matalan kynnyksen toiminta itsessään mielletään epäviralliseksi ja siinä mielessä on luonnollistakin, että matalan kynnyksen toiminnasta tiedotetaan epävirallisempia väyliä pitkin. Sen sijaan työllisyyttä tukevat toimenpiteet ovat virallisten instanssien osallisuutta tukeva toimenpide, jossa matalan kynnyksen kohtaamispaikka voi olla toimivana kumppanina. Tässä mielessä virallisen ja epävirallisen välillä on periaatteellinen, joskaan ei välttämättä tuloksiltaan täysin negatiivinen ristiriita.

Mitä tulee tehokkuuteen, tiedotus ja mainonta näyttäisivät kulkevan tehokkaimmin juuri epävirallisia teitä, sillä useimmat haastateltavat olivat saaneet vihjeen matalan kynnyksen paikan toiminnasta ystäviltaan tai tuttaviltaan, osa oli löytänyt tietoa mediasta, osa oli tutustunut toimintaan sattumalta. Kuinka merkittävässä roolissa sosiaalialan viranomaistahot ovat matalan kynnyksen toiminnan markkinoinnissa, olisi jo toisen opinnäytetyön laajuinen asia. Koska asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden väliset viranomaiskeskustelut ovat luottamuksellisia, ei ole ehkä mahdollistakaan tutkia, kuinka aktiivisesti esimerkiksi Helsingin seudun sosiaalityöntekijät aktivoivat tai edes voisivat aktivoida asiakkaitaan matalan kynnyksen toiminnan pariin.

Haastatteluaineistossa syrjäytymisen stigma oli aihepiiri, jota ei voinut ohittaa. Monet haastateltavat olivat kokeneet erityisesti matalan kynnyksen päivätoiminnan parissa ennakkoluuloja palveluja kohtaan palvelujen edullisuuden ja epävirallisuuden takia. Päihteettömyys sen sijaan voi olla sekä kynnystä madaltava että korottava aspekti, riippuen siitä, millaiselle kävijäryhmälle toiminta on kohdennettu - vai onko sitä varsinaisesti kohdennettu millekään ryhmälle erityisesti. Anonymiteettia pidettiin kävijöiden puolelta ilmeisimmin itseisarvona, koska sitä ei erityisesti korostettu kynnystä madaltavana tekijänä. Anonymiteetti ja luottamuksellisuushan ovat sekä sosiaalialan virallisissa että epävirallisissa palveluissa jo ammattieettisenkin tarkastelun alla (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2005, 8). Haastateltavien keskuudessa oltiin myös selkeästi sitä mieltä, ettei matalan kynnyksen toiminnan tulisi velvoittaa kävijöitään mihinkään. Toiminnan tulisi perustua vapaaehtoisuuteen. Toimitilojen toivottiin olevan viihtyisiä ja työntekijöiltä odotettiin myös asianmukaista osallistumista sosiaaliseen kanssakäymiseen kävijöiden kanssa.

7.3 Sukupuolisensitiivisyys matalan kynnyksen työssä

Erityisesti matalan kynnyksen toimipaikkojen työntekijät kokivat naiset kansalaistoiminnan edelläkävijöiksi. Nähtiin, että matalan kynnyksen asiakkuus ei suinkaan osoita heikkoutta vaan tahtoa olla osallinen ja osoittaa oman elämän hallintaa. Siinä missä naiskävijät nähtiin aktiivisina vaikuttajina, mieskävijät nähtiin enemmän passiivisina tuen tai avun kohteina. Kyseinen mielipide saattaa johtua osin myös siitä, että kaikki opinnäytetyöhön haastatellut kävijät ja työntekijät olivat naisia. Käytännössä matalan kynnyksen toimipaikkojen tarjoamat palvelut ja aktiviteetit olivat sukupuolineutraaleja, vaikka toiset harrasteet tai toiminnot houkuttelevatkin perinteisesti enemmän naisia osallistumaan. Matalan kynnyksen kohtaamispaikat eivät pyri kohdentamaan palveluitaan erikseen miehille tai naisille, vaan osallistumisen mahdollisuus on kaikilla. Kävijöiden vastauksista kävi ilmi, että sosiaalisten kontaktien ylläpitäminen ja luominen on erityisen tärkeää. Monet kokivat harrastustoiminnan virikkeellistävänä. Asioimisen ohessa kävijät saivat toisinaan mahdollisuuden vertaiskokemuksiin ja kokea yhdessä tekemisestä yhteisöllisyyden tuntemuksiakin. Sekä työntekijöiden että kävijöiden

vastausten taustalla korostuu osallisuuden merkitys: toiminta tukee arjen hallintaa, virkistää ja tarjoaa mahdollisuuden tukeen ja apuun, jos sille on tarvetta.

Ei olisi ollut edes mahdollista yleistää kaikkien naiskävijöiden tarpeita, joten kysynnän ja tarjonnan kohtaamista tutkittiin yksilökeskeisemmin. Periaatetasolla toimintaa ei ole kohdennettu erityisesti miehille tai naisille. Koettiin, että koska toiminta on kaikin puolin vapaaehtoista ja tasa-arvoista, sitä ei ole edes tarpeen pääsääntöisesti kohdentaa kummallekaan sukupuolelle, vaikka kohdentamista toiminnan sujuvuuden tai asiakkaiden tavoitettavuuden nimissä joskus tehdäänkin. Varsinaista toimintaa tarjotaan matalan kynnyksen kohteista lähinnä päivätoimintakeskuksissa, joissa naiset ovat tyypillisempiä vierailijoita. Käytännön tasolla myös naiskävijät olivat pääsääntöisesti toiminnan sukupuolieriyttämistä vastaan.

Työntekijät monissa matalan kynnyksen toimipaikoissa olivat naisia. Sosiaaliala sekä hoitotyö, kuten myös kolmannen sektorin toiminta, ovat perinteisesti vetäneet puoleensa naistyöntekijöitä, joten tässä mielessä naisilla on useimmiten mahdollisuus saada kontakti myös naispuoliseen työntekijään, joka osaltaan saattaa helpottaa kontaktin luomista. Etenkin päihdeongelmaisten parissa toimivissa matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa sukupuolten ristiriita oli melko kryptinen: naiskävijöiden puolelta paikat nähtiin kovin maskuliinisina siitäkin huolimatta, että paikalla olisi ollut naistyöntekijöitä. Turvallisuuden kannalta myös miestyöntekijöiden läsnäolo voisi olla miehisessä ympäristössä turvallisuudentunnetta lisäävä tekijä, mutta korotaisiko se sitten puolestaan naiskävijöiden kynnystä? Kun tietyssä elämäntilanteessa eläville kaupunki ei tarjoa juuri muita mahdollisuuksia, ei ehkä ole mahdollista ylläpitää minkäänlaisia kynnysiäkään. Silloin ei ehkä voida pohtia sitä, *miksi* kävijät tulevat matalan kynnyksen paikkoihin, vaan pikemminkin sitä, *mistä huolimatta* he käyvät matalan kynnyksen paikoissa.

7.4 Matalan kynnyksen kehittäminen työntekijänä

Matalan kynnyksen toiminnan parissa tehtävässä työssä tulisi muistaa, että kaikki kävijät tulevat palveluihin omista lähtökohdistaan. Jokaisen kävijän odotukset palvelutarjontaa kohtaan ovat erilaiset ja motivaatio osallistumiseen on myös erilainen. Kun työntekijänäkökulmaa tarkasteltiin, oli nähtävissä, ettei sukupuoli tai sukupuolieriytetty toiminta ollut toiminnan suunnittelussa erityisesti keskiössä. Sukupuolisensitiivistä toimintaa tulisi kuitenkin kehittää myös työntekijöiden puolelta organisoidusti, sillä koska matalan kynnyksen toiminta on periaatteiltaan epävirallista, vastuu toiminnan kehittämisestä on pääosin toiminnan ylläpitäjällä, työntekijöillä sekä itse kävijöillä. Kaikkien kävijöiden ja toimintaan osallistuvien tulisi saada yhtäläiset mahdollisuudet toiminnan kehittämiseksi omien kokemustensa avulla. Olisi hyödyllistä järjestää erilaisia vapaaehtoisuuteen perustuvia asiakaskyselyjä ja mahdollisuuksia aloitteiden tekemiseksi. Esimerkiksi asiakaslähtöiset projektit, joissa kävijät itse olisivat suunnittelemassa omanlaistaan toimintaa, olisivat hyviä mahdollisuuksia kävijälähtöisen toiminnan ke-

hittämiselle, jossa toiminnan ylläpitäjän tai työntekijän näkökulma voisi olla kehittävää toimintaa tukeva ja ohjaava.

Nykyisillään työntekijän näkökulmasta suurin haaste liittyy vastuun jakamiseen. Jälleen ker-
ran matalan kynnyksen toiminnan periaate haastaa virallisen sosiaalialan toiminnan periaat-
teet. Matalan kynnyksen palvelut ovat heterogeenisiä niin tavoitteiltaan ja periaatteiltaan,
joka osaltaan vaikeuttaa vastuun jakamista. Jotta matalan kynnyksen palveluita voisi pitää
mielekkäinä ja turvallisina niin kävijän kuin työntekijän näkökulmasta, tulisi toiminnan peri-
aatteissa määritellä tarkasti, millaista tukea esimerkiksi työntekijä on oman positionsa nimis-
sä oikeutettu antamaan ja millaista tukea kävijä oman positionsa nimissä matalan kynnyksen
toimipaikasta hakea. Useimmiten matalan kynnyksen toiminnan parissa työskenteleviltä ei
vaadita välttämättä rautaista ammattilaisuutta juuri esimerkiksi sosiaalialan työstä, vaan
työntekijöiden työkokemus ja koulutus on hyvinkin moninainen. Matalan kynnyksen työnteki-
jöistä myös merkittävä osa on vapaaehtoistyöntekijöitä, jolloin ei ole välttämättä mahdollista
edes puhua työntekijyydestä tai ammatillisuudesta.

Vastuukysymyksessä selkeä raja menee siinä, että hän, joka saa palkkaa, on ammattilainen.
Hänellä, joka saa palkkaa, on siis myös vastuu omasta toiminnastaan. Paikalla, joka toimintaa
järjestää, on vastuu kävijöiden turvallisuudesta. Sen sijaan eettisen ja moraalisen vastuun
kysymykset ovat yhä kryptisiä. Mitä tehdä, mikäli työntekijä tekee vääriä ratkaisuja? Kuka on
silloin vastuussa vai ovatko kävijät itse vastuussa omasta elämäntilanteestaan kysyessään tu-
kea tai apua? Vaikka kaikki matalan kynnyksen toiminnan parissa työskentelevät eivät olekaan
välttämättä kyseisen alan ammattilaisia, se ei tarkoita, ettei heillä olisi työkokemusta tai ett-
eivätkö he osaisi antaa asianmukaista tukea. Kuitenkin ammatillisuuteen liittyy myös vastuu,
joka on matalan kynnyksen toiminnassa usein hyvin vaikea määritellä. Koska matalan kynnyk-
sen toimintaan osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen, myös kävijän vastuu on häilyvä,
jos sellaista voi varsinaisesti sanoa edes olevan olemassa. Vastuukysymysten käsitteleminen
on siis perustellusti myös matalan kynnyksen toimintaa tarjoavien toimipisteiden oleellinen
kehittämistehtävä.

7.5 Matalan kynnyksen työn tulevaisuus

Uusimpia toimijoita pääkaupunkiseudun sukupuolisensitiivisessä matalan kynnyksen työssä on
VVA ry:n perustama naisten ryhmä, jonka tarkoituksena on naiseuden tukeminen matalan
kynnyksen periaatteiden mukaisesti. Järjestösihteeri Hanna Piiraisen (2010) mukaan kyseises-
sä ryhmässä kävijöitä yhdistävä tekijä ei ole vain vertaisuus, vaan erityisesti naisuus, joten
tervetulleita ovat naiset taustaan katsomatta. Myös VVA ry:n vertais- ja vapaaehtoistyön toi-
mipiste Vepa on kuluvan vuoden aikana houkutelut naiskävijöitä tavallista enemmän. Poh-
tiessani matalan kynnyksen toiminnan ja sen sukupuolisensitiivisten periaatteiden tulevaisuut-

ta, tukeuduinkin mielenkiinnosta juuri VVA ry:n Piiraisen näkemyksiin omieni lisäksi. VVA ry on myös yksi niistä matalan kynnyksen toimintaa tarjoavista toimipisteistä, joista kerättiin aineistoa opinnäytetyön tutkimusosioon.

Tulevaisuudessa matalan kynnyksen toiminta tulee olemaan epäilemättä laaja-alaisempaa kuin tänään. Jo tähänkin mennessä Suomeen on muodostunut laaja-alaisesti toimiva kolmas sektori, jonka kenttä on laajentunut viime vuosina melkoisesti. Nykyisin tosin matalan kynnyksen toimipaikkojen toiminta on rakentumassa entistä enemmän vapaaehtois- ja vertais-toiminnan varaan. Järjestöjen rooli palvelujen tuottajana alkaa olla jo suureksi osaksi takanapäin - ja vastoin vallitsevaa käsitystä, kansalaisjärjestöt ovat palaamassa lähemmäs sitä toimintakenttää, mikä oli ajankohtainen ennen 1990-luvun suurta lamaa. Piiraisen (2010) mukaan, VVA ry:n toiminnassa tämä esimerkiksi tarkoittaa sitä, että jäsenet ja kävijät ovat aktiivisemmin mukana kaikenlaisessa toiminnassa. Vastaavasti toimintaa pyritään kehittämään jäsenten ja kävijöiden toiveita vastaavaksi. Sen sijaan, että tulevaisuudessa ammattilaisuuden merkitys vähenee, vertaistyön merkitys ja arvostus kasvaa.

Yksinkertaisuutensa ja helppoutensa puolesta matalan kynnyksen toiminta vastaa hyvin kävijöidensä tarpeisiin. Toiminta on moninaista ja kaikilla on mahdollista löytää matalan kynnyksen tukea, palveluja tai toimintaa omiin tarpeisiinsa, mikäli tarvetta esiintyy. Tulevaisuudessa toiminnan laajetessa myös palvelutarjonta lisääntynee ja muuttunee moninaisemmaksi. Toiminnan kehittämisen haasteita koskeviin kysymyksiin tulisi löytää vastauksia jo nyt, sillä toiminnan kentän laajetessa myös kävijäkunta tarpeineen laajenee. Mikäli sosiaalipalvelut keskittyvät tulevaisuudessa resurssien puolesta ainoastaan tukiasioiden hoitamiseen, tarvitaan myös matalan kynnyksen työhön erilaista ammattilaisuutta, uudenlaista työtettä sekä täysin uudenlaisia palveluja.

Jotta useammat kävijät voisivat saada maksimaalisen hyödyn matalan kynnyksen palveluista, ei kynnyksen tulisi olla ainakaan nykyistä korkeampi. Nähtävästi suurin kynnys matalan kynnyksen toimintaan osallistumiseksi on yhä stigman pelko. Ehkä tulevaisuudessa, mikäli matalan kynnyksen toiminta yleistyy, myös stigman pelko poistuu tai vähenee, koska matalan kynnyksen kävijäkuntakin laajenee eikä toimintaa ehkä ole silloin mahdollista enää luokitella stigmatisoivasti. Tulevaisuudessa sukupuolinäkökulma tulee olemaan merkittävämpi kynnyskysymys, koska kävijäkunnan laajetessa ja moninaistuessa niin miehille kuin naisillekin suunnatuille palveluille tulee enemmän kysyntää. Sukupuolinäkökulman huomioiminen on erityisen tärkeää juuri silloin, kun nainen tai mies on asiakaspositiossa nimenomaan biologisen tai sosiaalisen sukupuolensa perusteella, esimerkiksi isänä, äitinä tai vertaisena.

Matalan kynnyksen toiminnan tulevaisuudessa huolestuttaa eniten pelko resurssipulasta. Kun toiminnalle tulee lisää tarvetta, tarvitaan lisää työntekijöitä ja suurempi budjetti toiminnan

pyörittämiseksi. Kun valtion kirstun pohja häämöttää veronmaksajien huetessa, tulee rahoi-
tusta saada muualta eikä Raha-automaattiyhdistyksen tuki enää silloin pelkästään riitä. Raha-
automaattiyhdistyksen tuki on ensisijaisen tärkeää niin VVA:lle kuin muillekin matalan kyn-
nyksen toimijoille sekä kansalaisjärjestöille, Piirainen (2010) toteaa. Muuttuva yhteiskunnalli-
nen tilanne pakottaa Raha-automaattiyhdistyksen jakamaan tukeaan useampien toimijoiden
kesken, jolloin yksittäiset toimijat joutuvat taloudellisesti entistä ahtaammalle. Talous- ja
henkilöstöresurssiongelmien voivat pahimmillaan vaikuttaa myös matalaan kynnykseen korot-
tavasti, sillä pienellä budjetilla myös toiminta tulee perustumaan paljon lahjoituksiin ja kävi-
jöiltä saataviin tuloihin. Työntekijöitä ei ole ehkä mahdollista työllistää enää vanhaan malliin
eikä pienillä työntekijäresursseilla ole ehkä mahdollista osallistua tukemiseen yhtä suurella
volyyminä kuin ennen. Resurssipulan tullessa myös vapaaehtoistyön tarve lisääntyy, joka saat-
taa johtaa vastuun ja velvoittamisen haasteisiin. Vaikka itsessään matalan kynnyksen toimin-
nalle tulee olemaan tarvetta, toimintaa olisi silti aktiivisesti kehitettävä siihen suuntaan, että
se pysyisi mielekkäänä sekä kävijöille, työntekijöille että vapaaehtoisille.

Matalan kynnyksen toiminnan eteenpäinviejänä, mutta toisaalta myös haasteena, on ollut yh-
teistyökumppanuus. Piirainen (2010) kertoo, että hedelmällisimmillään toimiva yhteistyö voi
elvyttää vallalla olevaa resurssipulaa. Haastavimmillaan yhteistyö voi jakaa toimijoita entistä
enemmän pitämään kiinni omaan toimintaansa liittyvistä eduista ja resursseista sen sijaan,
että resursseja jaettaisiin eri toimijoiden yhteiseen käyttöön. Kunnallisten toimijoiden sekä
kansalaisjärjestöjen yhteistyö on ollut toistaiseksi verrattain vähäistä, mutta päätöksenteossa
viralliset tahot ajavat usein uskottavuudessa kansalaisjärjestöjen ohi, lisää Piirainen. Tulevai-
suudessa tulisi kiinnittää huomiota myös kansalaisjärjestöjen asiantuntijuuden ja hiljaisen
tiedon huomiointiin, sillä kaikki resurssit eivät ole suinkaan taloudellisia, vaan myös järjestö-
maailman sisällä olevaa hiljaista tietoa voi hyödyntää resurssinomaisesti. Toimintaa kehitet-
täessä jostakin tietystä resurssista voidaan luopua ja siitä voidaan hyötyä toisaalla.

Matalan kynnyksen toiminta kehittyy yhdessä eri toimijoiden kanssa kehittämällä. Toimijoita
voivat olla niin viralliset kuin epäviralliset tahot, kävijät, työntekijät ja vapaaehtoiset - miksi
ei myös yksittäiset kansalaisaktiivit. Jokaisen matalan kynnyksen toimintaa tarjoavan kohteen
missio on kuitenkin varmasti ollut toimintaa käynnistäessä sama: tarjota tarpeisiin ja kysyn-
tään vastaavaa palvelua. Kaiken kysynnän ja tarpeen muodostaja sekä oleellisin kehittäjä on
siis kävijä itse. Ilman kävijöitä, ei ole matalan kynnyksen toimintaakaan. Jotta kävijä saisi
äänensä kuuluviin, tulee muiden toimijoiden asettua yhdessä tuumin taistelemaan hänen puo-
lestaan. Työn tarkoitusperää ei sovi unohtaa.

Lähteet

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakesin Tutkimuksia 123. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Helne, T. & Laatu, M. (toim.). 2006. Vääryyskirja. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.
- Hänninen, J. 2004. Sosiaalityön miehet ja huoltapitävä valta. Teoksessa: Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.) Sukupuoli ja Sosiaalityö. Juva: WS Bookwell Oy, 77 - 100.
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, R. 1991. Hyvinvointivaltion ja hyvinvointipluralismin ristiriidat. Teoksessa: Matties, A-L. (toim.) Valtion varjossa. Katsaus epävirallisen sektorin tutkimukseen. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto, 51 - 68.
- Julkunen, R. 2000. Social background of the rise of the third sector - the Finnish welfare reform in the 1990s. Teoksessa: Siisiäinen, M., Kinnunen, P., Hietanen, E. (toim.) The Third Sector in Finland. Review to research of the Finnish third sector. Helsinki: Hakapaino, 58 - 59.
- Kainulainen, S. 2006. Hyvinvointivaltio ei turvaa hyvinvointia kaikille. Teoksessa: Helne, T., Laatu, M. (toim.) Vääryyskirja. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, 77 - 85.
- Keskinen, S. 2004. Katkokset ja jatkumot feministisessä sosiaalityökeskustelussa. Teoksessa: Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.). 2006. Sukupuoli ja Sosiaalityö. Juva: WS Bookwell Oy, 19 - 45.
- Kiijärvi-Pihkala, M. & Juurola, L. Arviontiraportti. 2006. Tytöt, naiset ja alkoholi - projektin (2004 - 2006) tuloksista. Myllyhoitoyhdistys ry.
- Kinnunen, Merja. 2001. Luokiteltu sukupuoli. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kivipelto, M. 2004. Sosiaalityön kriittinen arviointi sukupuolistavien merkitysten ja käytäntöjen purkajana. Teoksessa: Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.). 2006. Sukupuoli ja Sosiaalityö. Juva: WS Bookwell Oy, 249 - 276.
- Koivisto, A. & Liljeström, M. (toim.) 1996. Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Kopomaa, T. & Meltti, T. (toim.) 2005. Kaupunkisosiaalityötä paikantamassa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kujasalo, A. & Nykänen, H. 2005. Viinin vallassa. Nainen alkoholin ansassa. Hämeenlinna: Kirjapaja.

- Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.). 2006. Sukupuoli ja Sosiaalityö. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa: Niemelä, J. & Dufva V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Juva: WS Bookwell Oy.
- Lempiäinen, K. 2003. Sosiologian sukupuoli. Vantaa: Vastapaino.
- Lund, P. 2008. Päihdetyön päiväkeskus katoava työmuoto vai tärkeä osa palveluketjua. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Matthies, A-L. (toim.). 1991. Valtion varjossa. Katsaus epävirallisen sektorin tutkimukseen. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Metsämuuronen, M. (toim.). 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Miikkulainen, P. & Niskanen, L. 2006. Matalan kynnyksen kohtaamispaikat. Selvitys kohtaamispaikoista ja toimintapaikoista. Kansalaisareena ry.
- Nylund, M. 2005. Osallisuus ja osallistuminen kansalaistoiminnassa. Teoksessa: Kopomaa, T., Meltti, T. (toim.) Kaupunkisosaalityötä paikantamassa. Helsinki: Yliopistopaino, 141 - 156.
- Nyqvist, L. 2004. Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa: Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.) Sukupuoli ja Sosiaalityö. Juva: WS Bookwell Oy, 101 - 130.
- Näre, S. 2004. Kokonainen nainen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Sihvo, T. 1991. Virallinen ja epävirallinen sosiaalihuollon kannalta. Teoksessa: Matthies, A-L. (toim.). 1991. Valtion varjossa. Katsaus epävirallisen sektorin tutkimukseen. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto, 69 - 77.
- Siisiäinen, M., Kinnunen, P. & Hietanen, E. (toim.). 2000. The Third Sector In Finland. Review To Research Of The Finnish Third Sector. Helsinki: Hakapaino.
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2005. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet.
- Valtonen, H. 2000. Mikä selittää kuntien sosiaali- ja terveystoimen menojen eroja? Teoksessa: Uusitalo, Hannu & Parpo, Antti & Hakkarainen, Anni (toim.): Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2000. Raportteja 250. Helsinki: Stakes, 29 - 42.

ELEKTRONISET LÄHTEET

Anttonen, A. & Sipilä, J. 2004. Jäikö hyvinvointi historiaan. Tiede-lehti. 7/2004. Viitattu 15.7.2010. http://www.tiede.fi/artikkeli/52/jaiko_hyvinvointi_historiaan

Elämäntapaliitto. 2007. Helsingin Elokolo. Viitattu 26.4.2007. http://www.vvary.fi/Kalkkers/kalkkers_kahvila2.htm

Helsingin Diakonissalaitos. 2007. Päiväkeskus Stoori. Viitattu 26.4.2007. <http://www.hdl.fi/cgi-bin/linnea.pl?document=00010542>

Helsingin Kaupunki. 2006. "Kumppanina kentällä -ohjelma. Pienen askelin, tuhansin teoin". Esite. Laurea Ammattikorkeakoulu, Kumppanuustalo Hanna & Helsingin Kaupunki. Viitattu 26.4.2007. http://www.hel.fi/wps/wcm/resources/file/eb83580fa4dbb41/hanna_esite.pdf

Helsingin Kaupunki. 2007. Kumppanuustalo Hanna. Viitattu 26.4.2007. http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/fi/Sosiaalivirasto/Aikuisten+palvelut/Asukastoiminta/Kumppanuustalo+Hanna

Helsingin Kaupungin Sosiaalivirasto. 2008. Toimipaikat. Viitattu 15.5.2008. http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/sosv/fi/Toimipaikat

Hiltunen, T. 2006. Naisten talo. http://www.ecredo.fi/sininauhaliitto/data/liitteet/eep_naistentalo_opas_th_162007_julkaisu-1.pdf

Horisontti Team ry. 2007. Horisontti Team ry. Viitattu 26.4.2007. <http://www.horisontti.net/fi/org/org-idx.html>

Julkunen, R. 2001. Hyvinvointivaltion suunnanmuutos. Ennen ja nyt. Historian tietosanomat. 4/2001. Viitattu 23.7.2010. <http://www.ennenjanyt.net/4-01/julkunen.htm>

Julkunen, R. 2006. Kätkeyty hyvinvointivaltio vai pohjoismainen malli. Yhteiskuntapolitiikka -lehti. 2/2006, 179 - 185. Viitattu 23.7.2010. <http://yp.stakes.fi/NR/rdonlyres/CD3B2C0A-4A4D-429E-AFD0-9EE167715165/0/062julkunen.pdf>

Kaakinen, J., Törmä, S., Huotari, K. & Inkeroinen, T. 2003. RAY:n rahoittaman huumeiden vastaisen työn ja matalan kynnyksen palvelujen merkitys. Helsinki: Pekan Offset Oy. Viitattu 20.12.2009. http://www.ray.fi/avustustoiminta/aineistopankki/pdf_doc/arviointi/pdf/Huumeidenvastaisen_tyonmerkitys_raportti10.pdf

Kansalaisareena ry. Koonnut Nummiranta, A. & Lehessaari, L. 1999 & 2005. Kansalaisareena ry. Henkiinjäämisopas. Viitattu 15.5.2007. <http://www.kansalaisareena.fi/Henkiinjaamisopas.htm>

Nyysölä, K. 2006. Kriisi ja sosiaalinen pääoma hyvinvointivaltiossa. Tieteessä tapahtuu 1/2006, 5 - 9. Viitattu 15.8.2010. <http://www.tieteessatapahtuu.fi/0106/nyyssola.pdf>

Pro-tukipiste. 2010. Urho-projekti. Viitattu 8.5.2010. <http://www.pro-urho.fi>

Saari, M. 2003. Sukupuolisensitiivisyys. Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen perussanasto. Naisten Rakentavan Asumisen yhdistys ry. Viitattu 12.5.2010. <http://www.eurofem.net/valtavirtaan/sanasto.html>

Vailla Vakinaista Asuntoa ry. 2007. Kalkkers-yökahvila. Viitattu 26.4.2007.
http://www.vvary.fi/Kalkkers/kalkkers_kahvila2.htm

Vuorela, S. 2005. Haastattelumenetelmät. Teoksessa: Ovaska, S., Aula, A. & Majaranta, P. (toim.) Käytettävyytutkimuksen menetelmät. Tampereen yliopisto. Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1, 37 - 52. Viitattu 6.6.2007.

<http://www.cs.uta.fi/kurssit/usabsem/luvut/3-Vuorela.pdf>

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Kukkurainen, H. 2000. Naisia marginaalin rajamailla. Tutkimus asunnottomien naisten elämästä kodittomuuden kolmitasoisuuden ja elämäntavan näkökulmasta. Espoon-Vantaan Ammattikorkeakoulu. Vantaa-Instituutti. Vantaa. Opinnäytetyö.

Piirainen, H. 2010. Haastattelu matalan kynnyksen toiminnan nykypäivästä ja tulevaisuudesta 27.4.2010. Vailla Vakinaista Asuntoa ry. Helsinki.

Kuviot

Kuvio 1: Matalan kynnyksen toiminnan edellytyksiä. (Kaakinen ym. 2003, 59 - 60.)

Kuvio 2: Sosiologian naispositioita. (Lempiäinen 2003, 114.)

Kuvio 3: Sisäiset naiset. (Kinnunen. 2003, 120 - 126.)

Kuvio 4: Tavoitettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Kuvio 5: Kynnyskysymyksiä.

kuvio 6: Mitä tarjotaan?

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupa

Helsingin kaupunki
SosiaalivirastoHelsingfors stad
Socialverket**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS****ANSÖKAN OM
TILLSTÅND FÖR
UNDERSÖKNING**

1 (5)

Hakemuksen saapumispäivämäärä Datum då ansökan mottagits

1 TUTKIMUS- LUVAN HAKIJA TAI TUTKIMUS- RYHMÄN VASTUU- HENKILÖ	Sukunimi Släktnamn Autio Toni ja Piirainen Hanna	Etunimi Förnamn		
	Osoite Adress Viertolantie 14 A 3, 11120 RIIHIMÄKI			
SÖKANDEN AV TILLSTÅNDET, ELLER ANSVARS- PERSON FÖR UNDERSÖK- NINGEN- GRUPPEN	Puhelin Telefon 045-1318613	Sähköpostiosoite E-postadress toni.autio@laurea.fi		
	Oppi-/tutkimuslaitos Läro-/forskningsanstalt			
2 TUTKIMUK- SEN OHJAAJA UNDERSÖK- NINGENS LEDARE	☐ 1 Yliopisto - Universitet			
	☐ 2 Muu korkeakoulu - Annan högskola			
	☐ 3 Keskiasteen/ammattillinen koulu - Mellanstadie/yrkesutbildande skola			
	☒ 4 Ammattikorkeakoulu - Yrkeshögskola			
	☐ 5 Muu oppilaitos - Annan läroanstalt			
	☐ 6 Muu taustayhteisö kuin oppilaitos/koulu - Annan sammanslutning än läroanstalt eller skola			
Suoritettut tutkinnot Utförda examina Autio ylioppilas, Piirainen lähihoitaja				
3 TUTKIMUS UNDERSÖKNING	Nimi Namn Raija Tiikkainen, lehtori			
	Toimipaikka ja osoite Tjänsteställe och adress Laurea-Ammattikorkeakoulu, Ratatie 22, 01300 VANTAA			
	Puhelin toimeen Telefon till tjänsten 0400-274390			
Oppiarvo/ammatti Studiegrad/yrke YM lehtori				
Tutkimuksen kohdealue sosiaalitoimessa Objektet för undersökningen inom socialväsendet				
1 Lasten päivähoito Barndagvården	2 Lapsiperheet Barnfamiljer	3 Aikuiset Vuxna	4 Vanhuksset Äldringar	5 Hallinto ja kehittämispalvelu Förvaltning och utvecklingservice
☐ 11 päiväkotihoidon vård på daghem	☐ 21 perhekeskus- toiminta verksamhet på familjecentral	☒ 31 sosiaalinen ja taloudellinen tuki socialt och ekonomiskt stöd	☐ 41 sosiaali- ja lähihoito socialt arbete och närarbete	☐ päätöksenteko, suunnittelu, valmistelu, viestintä, tietohuolto, koulutus, neuvonta, hallinto- ja tukipalvelut, kehittämistoiminta
☐ 12 perhepäivähoito familjedagvård	☐ 22 perheneuvola- palvelut familjerådgiv- ningsservice	☐ 32 työvoiman palvelukeskus- toiminta verksamhet på central för arbetskrafts- service	☐ 42 vanhaikoti- ja palveluasumi- nen boende på äldringshem och servicehus	☐ beslutsfattande, planering, beredning, kommunikation, dataservice utbildning, rådgivning, förvaltnings- och stödfunktioner utvecklings- verksamhet
☐ 13 esiopetus förundervisning	☐ 23 perheoikeudel- liset asiat juridiska familjeärenden	☐ 33 sosiaalinen kuntoutus social rehabil- itering	☐ 43 päivätoiminta dagverksamhet	
☐ 14 kotihoidon tuki hemvårdsstöd	☐ 24 sijaisuus- vård utom hemmet	☐ 34 vammaistyö arbete med handikappade	☐ 44 omaishoidon tuki stöd för närstå- endevård	
☐ 15 yksityisen hoidon tuki privat vårdstöd		☐ 35 ruotsinkieliset sosiaalipalvelut socialservice på svenska	☐ 45 palvelu- ja virikistyskeskus- toiminta verksamhet på service- eller rekreations- central för äldringar	
☐ 16 leikkitoiminta lekverksamhet				
6. Muu kohdealue mikä: Annat objekt ☐ 61 vad:				
Tutkimuksen nimi ja aihe (lyhyt kuvaus) Undersökningens namn och ämne (kort beskrivning) Tukea reunailla - Selvitys matalan kynnyksen kohtaamis- paikkojen naisille suunnatuista palveluista.				
☒ Liitteenä tutkimussuunnitelma Undersökningsplanen bifogas				
Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/tutkimuslaitoksessa Datum då undersökningsplanen godkänts på läro-/forsknings- anstalten 14.6.2007				

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
TILLSTÄND FÖR
UNDERSÖKNING**

2

	<p>Tutkimuksen taso/laatu <i>Avhandlingens nivå/kvalitet</i></p> <p>☐ 1 Väitöskirja <i>Doktorsavhandling</i> ☐ 2 Lisensiaattitutkimus <i>Licentiatavhandling</i> ☐ 3 Pro gradu</p> <p>☒ 4 Ammatillinen opinnäyte <i>Lärdomsprov för yrkesexamen</i> ☐ 5 Muu opinnäyte <i>Annat lärdomsprov</i> ☐ 6 Muu, mikä <i>Annat, vilket</i></p>	
	<p>Pääasiallinen tutkimustapa/-menetelmä (rastita yksi vaihtoehto) <i>Huvudsaklig undersökningsmetod (kryssa för ett alternativ)</i></p> <p>☐ 1 Kysely <i>Enkät</i> ☒ 2 Haastattelut <i>Intervjuer</i> ☐ 3 Asiakirja-/tilastoanalyysi <i>Dokument-/statistikanalys</i></p> <p>☐ 4 Koeasetelma <i>Provininstallation</i> ☐ 5 Havainnointi <i>Observationer</i> ☐ 6 Muu, mikä <i>Annat, vilket</i></p>	
	<p>Aineiston suunniteltu keruu-aika <i>Tidsperiod för insamling av undersökningsmaterialet</i></p> <p>Alkaa <i>Börjar</i> Päätyy <i>Upphör</i></p> <p>kesäkuu 2007 syyskuu 2007</p>	<p>Tutkimuksen arvioitu valmistusaika <i>Uppskattad tidpunkt då undersökningen antas bli färdig</i></p> <p>Päivämäärä <i>Datum</i></p> <p>12/2007</p>
	<p>Arvio sosiaalivirastolle aiheutuvista ylimääräisistä kustannuksista (Aineiston hankkiminen, tietojen poiminta asiakastietorekisteristä tms. <i>Bedömning om de extra kostnader som åsamlas socialverket (Anskaffning av undersökningsmaterialet, plockning av data från klientdatabasregistret, o. dyl.)</i>)</p>	
4 TUTKIMUS- SUUNNITELMAN JULKISUUS <i>UNDER- SÖKNINGS- PLANENS OFFENTLIGHET</i>	<p>☒ Annan sosiaalivirastolle luvan antaa tutkimussuunnitelmaani koskevia tietoja ulkopuolisille <i>Ger socialverket tillstånd att lämna ut uppgifter om min undersökningsplan till utomstående</i></p> <p>☐ Tutkimussuunnitelmastani ei saa antaa tietoja ulkopuolisille <i>Uppgifter om min undersökningsplan får inte lämnas ut till utomstående</i></p>	
5 ASIAKIRJA- TIEDOT, JOIHIN TÄSSÄ HAKEMUK- SESSA HAETAAN LUPAA <i>DOKUMENT- UPPGIFTER FÖR VILKA TILLSTÄND ANSÖKES</i>	<p>Tarvittavat sosiaalihuollon salassapidettävät asiakirjatiedot, mitä tietoja ja mistä <i>Önskade sekretessbelagda uppgifter ur socialväsendets dokument, vilka uppgifter och varifrån</i></p> <p>—</p>	
6 KÄYTTÖ- OIKEUDET NYTTJANDE- RÄTT	<p>Onko haettu tai haetaanko tutkimusta varten käyttöoikeutta sosiaaliviraston tietojärjestelmään? <i>Har sökanden ansökt om tillstånd att få rätt att utnyttja socialverkets datasystem för sin undersökning?</i></p> <p>☒ 1 Ei <i>Nej</i> ☐ 2 Kyllä <i>Ja</i></p>	<p>Mihin järjestelmään ja mille ajalle? <i>Till vilket system och för vilken tidsperiod?</i></p> <p>—</p>
7 MUUT TUTKIMUK- SESSA KÄYTET- TÄVÄT TIEDOT <i>ÖVRIGA UPPGIFTER SOM ANVÄNDS I UNDERSÖK- NINGEN</i>	<p>Muut asiakirjatiedot, mitkä, mistä ja millaisin luvin <i>Övriga dokumentuppgifter, vilka, varifrån och med vilka tillstånd</i></p> <p>—</p> <p>Muut tiedot (esim. tutkittavilta haastattelu/kyselyin saatavat tiedot, näytteet yms.; mallit yhteydenotto- ja informointikirjeistä ja suostumusasiakirjasta liitteeksi) <i>Andra uppgifter (bifoga t.ex. uppgifter som erhållits genom intervjuer av de undersökta, prover, modeller av kontaktbrev och informationsbrev samt dokument om accepterande)</i></p> <p>Haastatteluaineisto</p>	
8 TUTKIMUSREKISTERIN TIETOTYYPIT (liitteenä on syytä olla esim. luonnos henkilötietolain perusteella laadittavasta rekisteriselosteesta) <i>TYPEN AV DATA I UNDER- SÖKNINGSREGISTRET (bifoga t.ex. ett utkast av den registerbeskrivning som bör göras enligt personuppgifts- lagen)</i>	<p>a) Tutkimusrekisterin kerättävät henkilön yksilöintitiedot eriteltyinä <i>Specificering över de individuella personuppgifter man har för avsikt att samla upp i ett undersökningsregister</i></p> <p>—</p> <p>b) Muut tiedot ja tietotyypit <i>Övriga data och typer av data</i></p> <p>—</p>	

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
TILLSTÅND FÖR
UNDERSÖKNING**

3

<p>9 TUTKIMUS- AINEISTON SUOJAUS LUVATONTA KÄSITTELYÄ VASTAAN</p> <p>SKYDD AV UNDERSÖK- NINGSMATERIAL MOT OLOVLIG BEHANDLING</p>	<p>Suojaustapa Skyddsförfarande</p> <p>Aikilla käsiteltävä aineisto; suojaustapa Datamaterial som skall behandlas med adb; skyddsförfarande</p> <p>☒ 1 käyttäjätunnus ☒ 2 salasana ☐ 3 käytön rekisteröinti ☐ 4 kulun valvonta ☐ 5 muu användarkod lösenord registrering av nytt- passerkontroll övrig jandet</p> <p>Kuivatkaa muu suojaustapa tarkemmin eri käsittelyvaiheiden osalta Beskriv det övriga skyddsförfarandet i detalj i olika skeden av behandlingen</p> <p>☒ 1 Tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa ☐ 2 Aineisto analysoidaan tunnistetiedoin seuraavin perustein: Identifiseringsuppgifterna stryks i analyserings- Materialet analyseras med identifieringsuppgifterna skedet inkluderade, på följande grunder: Peruste tunnistetietojen säilyttämiselle Grunder för att identifieringsuppgifter förvaras</p> <p>Kuka vastaa rekisterinpidosta ja sen laillisuudesta (henkilön nimi) Vem ansvarar för registerföring och dess laglighet (personens namn)</p>
<p>10 TUTKIMUS- AINEISTON HÄVITTÄ- MINEN/ ARKISTOINTI</p> <p>FÖRSTÖ- RING/ ARKIVERING AV UNDERSÖK- NINGSMATERIAL</p>	<p>Tutkimusrekisterin hävittäminen Förstöring av undersökningsregister</p> <p>1 ☐ Tutkimusrekisteri hävitetään, kun henkilötiedot eivät ole enää tarpeen tutkimuksen suorittamiseksi tai sen tulosten asianmukaisuuden varmistamiseksi.</p> <p>Undersökningsregistret förstörs, då personuppgifterna inte längre behövs för utförande av undersökningen eller för tryggande av resultatens vederhäftighet.</p> <p>2 ☒ Kaikki tunnistetiedot hävitetään Samtliga identifieringsuppgifter förstörs Hävittämistapa ja ajankohta (kuukausi ja vuosi) Förstörmetsod och tidpunkt (månad och år) 12/07 silppuri</p> <p>Tutkimusrekisterin arkistointi Arkivering av undersökningsregister</p> <p>1 ☐ Ilman tunnistetietoja Utan identifieringsuppgifter</p> <p>2 ☐ Tunnistetiedoin arkistolaisa tarkoitettuna viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostus- suunnitelman mukaisesti. Arkiveras enligt arkiveringsplanen inklusive identifieringsuppgifter med stöd av arkivlagens föreskrifter. Mihin arkistoidaan Arkiveringsplats</p> <p>3 ☐ Tunnistetiedoin Kansallisarkiston luvalla. Inklusive identifieringsuppgifter med Nationalarkivets tillstånd. Mihin arkistoidaan Arkiveringsplats</p>

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
TILLSTÅND FÖR
UNDERSÖKNING**

4

<p>11 SITOU- MUKSET JA ALLEKIRJOI- TUKSET</p> <p>(Sitoumuksen allekirjoittavat kaikki ne henkilöt, jotka tutkimusta tehtäessä käsittelevät salassa pidettäviä tietoja)</p> <p>FÖRBINDEL- SER OCH UNDER- TECKNINGAR</p> <p>(Förbindelsen bör under- tecknas av alla dem som under förloppet av undersök- ningen hanterar sekretess- belagda uppgifter)</p>	<p>Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja asiakkaan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus enkä luovuta saamiani henkilötietoja sivulliselle.</p> <p>Luovutan valmiista tutkimusraportista yhden kappaleen korvauksetta sosiaali- ja terveydenhuollon tietopalveluosiikkoon, osoite: PL 7010, 00099 HELSINGIN KAUPUNKI.</p>	<p>Förbinder mig till att inte använda de uppgifter jag erhållit till förfång eller i nedsättande syfte för klienten eller hans/hennes närmaste eller i avsikt att tillfoga skada för förmåner för vilkas skydd man stiftat om sekretessplikt. Överlåter inte heller personuppgifter jag erhållit till utomstående.</p> <p>Överlåter ett exemplar av den färdiga rapporten utan ersättning till Social- och hälsovårdens enhet för informationstjänst, till adressen PB 7010, 00099 HELSINGFORS STAD</p>	
	<p>Paikka ja päivämäärä Plats och datum</p> <p>Helsinki 14.6.2007</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvennys Underskrift och namnförtydligande</p> <p> TONI AUTIO</p>	<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p> <p>230181-0771</p>
	<p>Paikka ja päivämäärä Plats och datum</p> <p>Helsinki 14.6.2007</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvennys Underskrift och namnförtydligande</p> <p> HANNA PARKKINEN</p>	<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p> <p>110281-0380</p>
	<p>Paikka ja päivämäärä Plats och datum</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvennys Underskrift och namnförtydligande</p>	<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p>
	<p>Paikka ja päivämäärä Plats och datum</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvennys Underskrift och namnförtydligande</p>	<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p>
	<p>Osoite johon päätös lähetetään Adress till vilken beslutet skall sändas</p> <p>Viertolantie 14 A 3, 11120 Riihimäki</p>		
<p>12 LAUSUNTO TUTKIMUK- SESTA JA HAKEMUKSEN TEKNINEN TARKISTA- MINEN</p> <p>UTLÅTANDE OM UNDER- SÖKNINGEN OCH TEKNISK GRANSKNING AV ANSÖK- NINGEN</p>	<p>Lausunto Utlåtande</p> <p>Tutkimuslupahakemus on oikein laadittu, teknisesti tarkastettu ja hyväksytty. <u>Ansökan om tillstånd för undersökning är riktigt uppgjord, tekniskt granskad och godkänd.</u></p>		
<p>Paikka ja päivämäärä Plats och datum</p>	<p>Allekirjoitus ja nimenselvennys Underskrift och namnförtydligande</p>	<p>Puhelin Telefon</p>	

Helsingin kaupunki
SosiaalivirastoHelsingfors stad
Socialverket**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS****ANSÖKAN OM
TILLSTÄND FÖR
UNDERSÖKNING**

5

13 PÄÄTÖS BESLUT	☐ 1 Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin: <i>Tillståndet för undersökning beviljas på följande villkor:</i>		
	☐ 2 Lupa tietojen saantiin salassa pidettävistä asiakirjoista ja henkilörekistereistä myönnetään sosiaaliviraston tutkimuksen yhteyshenkilön kanssa erikseen sovitussa laajuudessa. Käyttöoikeudet yksilöidään erikseen lomakkeella "Käyttöoikeus ja vaitiolositoumus", jonka saa internetin verkko-osoitteesta www.hel.fi/lomake/sosv/301/301-995.pdf		
14 YHTEYS- HENKILÖ(T) SOSIAALI- VIRASTOSSA KONTAKT- PERSONER PÅ SOCIAL- VERKET	Nimi <i>Namn</i>	Virka-asema <i>Tjänsteställning</i>	Puhelin <i>Telefon</i>
	Marjatta Vesterinen	sosiaaliohjaaja	0505287797
	Nimi <i>Namn</i>	Virka-asema <i>Tjänsteställning</i>	Puhelin <i>Telefon</i>
	Nimi <i>Namn</i>	Virka-asema <i>Tjänsteställning</i>	Puhelin <i>Telefon</i>
15 PÄÄTÖKSEN- TEKIJÄ BESLUTS- FATTARE	Päätöspäivämäärä <i>Beslutsdatum</i> Päätöksentekijän allekirjoitus, sen selvitys ja virka-asema <i>Beslutsfattarens underskrift, namnförtydligande och tjänsteställning</i>		
16 PÄÄTÖKSEN JAKELU DISTRIBUTION AV BESLUTET	☐ Hakijalle ☐ Yhteyshenkilölle ☐ Kehittämispalveluun ☐ Muualle, mihin/kenelle <i>Till sökanden Till kontaktpersonen Till utvecklingstjänsten Till övriga, vem</i>		
17 LIITTEET BILAGOR	Opinnäytetyön tutkimussuunnitelma ja tiivistelmä		